

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

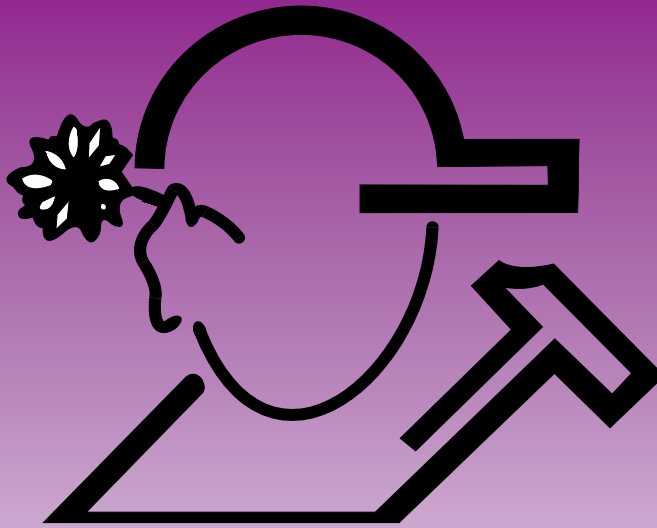
İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 109

Mart - Nisan 2010

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- Çocuk İşçiliğinden İşverenliğe Uzanan Bir Yaşamın Öyküsü: Erdal Burak
- Çocuk Portreleri: Fahri
- Yaban Arıları, Yılanlar ve İş Sağlığı
- Köy Çocuklarının Hayalleri :
- Başarı - Bilgisayar - Demokrasi ve Öğretmen Olma
- Küreselleşen Kriz Koşullarında Kadının Toplumsal Konumu
- Savaş ve Kadın
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği 20 Yaşında
- Düşünceden Partileşmeye Yeşiller
- Boztepe'nin Genç Kızları Kültür Gezisinde
- Uluslararası Çocuk Yılı'nın Üstünden 30 Yıl Geçti
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım
Asfalt ve Betonun Kesilmesi

www.fisek.org.tr

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

*Fişek Enstitüsü'nün 27. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 17. Yılı*

Çocuk İşçiliğinden İşverenliğe Uzanan Bir Yaşamın Öyküsü: Erdal Burak⁽¹⁾

EE-AGF: Erdal Bey merhaba, öncelikle zaman ayırıp görüşmeyi kabul ettiğiniz için çok teşekkürler. Sizi tanıyarak başlayalım mı?

Erdal Burak: 1972 Çorum doğumluyum. Şu anda 16 işçi çalıştıran bir firmanın iki ortağından biriyim.

EE-AGF: Çok küçük yaşta çırak olarak çalışmaya başladığınızı biliyoruz. Bize biraz o günlerden söz eder misiniz?

Erdal Burak: Babam inşaat işçisiydi; Ostim inşaatlarında da çalıştı (İşe bakın ki, şimdi ben Ostim'de birkaç dükkanın sahibiyim ve kendi firmam var). Birer yaş arıyla 6 çocuk yapmışlar; ben üç numarayım. Yaramaz ele avuca sığmaz, kavgacı bir çocuktum. Annemle babama "İlallah" dedirmişim. Önceleri simit sattım, boyacılık yaptım. İlkokulu bitirince, bir makine atelyesine çırak olarak verdiler (1984). İş çok ağırdı. Çalışma şartları belli değildi; gece gündüz demez çalıştırırlardı. Birkaç ay çalışmışım ki, atelyede tansiyonum düştü sanırım, bayılmışım, elim makinanın arasına sıkıştı; paramparça oldu. Üç ay çalışmadım; parmağım tedavi edilmeye çalışıldı. Ama tam olmadı; şimdi bile yarı kıvrık duruyor; sol el işaret parmağımın iki eklemimde donukluk var, kıvrılmıyor. Bunun üzerine, ailem çalışmayı sürdürmemi istemedi.

EE-AGF: Peki okumak istiyor muydunuz? Yoksulluk nedeniyle mi okulu bırakmak zorunda kaldınız?

Erdal Burak: İmkânlarımız o kadar kötü değildi. Okumayı da çalışmayı da çok seviyordum aslında.

EE-AGF: "Çalışmayı da okulu da seviyordum" dediniz. Neden çalışmayı seçtiniz? Hangi yönü ağır bastı?

Erdal Burak: İnsanın önünde yol gösterecek birileri olmalı. Kendim tercih ettim. Terazije koyduğumda çalışmak cazip geldi, ailede herkes çalışıyordu, bana bir nevi örnek oldular.

EE-AGF: Sanayide çalışmak zor muydu? O günleri biraz anlatır mısınız?

Erdal Burak: Zordu tabii, arkadaşlarım oyuncaklarıyla oynuyordu, benim bir oyuncuğım bile olmadı ama hiç pişman olmadım, bizim kaderimiz de böyleymiş.

EE-AGF: 13 yaşında iş kazası geçirdim demiştiniz ve aileniz çalışmanızı istemiyordu. Tekrar nasıl çalışma yaşamına döndünüz?

Erdal Burak çırakken

Erdal Burak: İnsanın mutlaka bir mesleği, altın bileziği olması gerekiyor. Ama zor günlerdi. Bu iş için 12 çok küçük bir yaş ama çekirdekten yetiştik ve başarı için de bu çok önemliydi. Yılmadan çalıştım.

EE-AGF: İkinci işinizi kim buldu? Bildiğimiz kadarıyla burada uzun yıllar çalıştınız.

Erdal Burak: Evet öyle. Babam Ahmet Özçelik ile tanışmış. Hidrolik makine parçaları yapan bir küçük atelyesi olan bir Makine mühendisiydi Ahmet abi. Atelyesi Atasana'yı'deydi ve Ostim'de büyük bir dükkan yaptıyordu. Ahmet abi, "Çırağa ihtiyacım var, senin oğlunu yollasana" demiş babama. Babam ona güvenmiş. 1985 ortalarında (yaş 13) yine çalışmaya başladım. Üç ay kadar Atasana'yı'de küçük atelyede çalıştım. Doktor bey, sizinle de o zaman tanıştık; işyeri doktorumuzdunuz; hala da öyle ya. Ahmet abi, işçisine, çırağına karşı çok iyi davranan örnek bir insandı. Seveni o kadar çoktu ki, cenazesindeki kalabalığı ben bir daha hiç bir cenazede görmedim (Genç yaşta üzücü bir trafik kazasında yitirdik onu). İşe girşmekten hiç yüksünmezdi. Ankara'ya ilk kez Honlama tezgahını o getirdi. Kullanmayı bilen yoktu. Kendisi geçti makinanın başına ve diğerlerine öğretti. Zevk alırdı Makine başında çalışırken. Tezgahın çalışırken çıkardığı sesi dinlemekten çok hoşlanırdı. Sonra da yanık bir türkü tutturuordu.

EE-AGF: O günlerden aklınızdan kalan mutluluklar nelerdi?

Erdal Burak: Futbola çok düşkündüm. 8-9 yaşlarında oynamaya başlamıştım. Özçelikler Hidrolik Sanayi'e geldiğimde, kafa dengi çıraklar ve ustalar buldum. Her öğlen, iddialı maçlar yapmaya başladık. İşyerinde 6-7 çırak ve bir o kadar da usta vardı. Çıraklar ustalara karşı... Dörder kişilik minyatür kale maç yapardık. Çok keyif alırdık. Takımlar

çok hırslı arkadaşlardan oluşuyordu. Çelik botlarla kırana kırana maçlar yapardık. Arada küt kütt diye kesleri gelirdi. Bir keresinde benim de ayağım çatlamıştı. Ustalar bizim takıma karşı çok sert girişirdi. Bizse saygımızdan aynı sertlikte top oynamazdık. Bir gün hiç unutmuyorum; işyerinde elektrikler kesilmişti. Üretimin bir-iki saat daha duracağını anlayınca, sokağa çıktık top oynamaya. Kar lapa lapa yağıyordu. Hiç aldırmadan, hırsla oynuyorduk. Bir ara çıraklar takımından Durmuş düştü, kafası karların arasında kayboldu; ustalardan biri botuyla kafasına basıyordu. Durmuş'sa o durumdayken bağıyordu: "Kafam sağlam benim, sağlam kafa sağlam vücutta bulunur". O günler hayatımın en güzel günleriydi.

(1) Söyleşi Gerçekleştiriciler : Ercüment Erbay* - A. Gürhan Fişek**
* Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü
** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Patronumuz Ahmet abinin, futbolla pek ilgisi yoktu. Ama bizim, hastalık derecesindeki hevesimiz, ona da bulaşmıştı. Kendine bir eşofman aldı; ara sıra o da bizle top oynamaya başladı. Ama hırslı değişti; birbirimize sert girmemize kızardı. Kavga istemezdi. Hiç unutmuyorum, 1993'te askerden yeni dönmüş, işe başlamıştım. Zam ayıydı. Ahmet abi, herkese bol bol zam vermişti; benim de aldığı para çok artmıştı. Herkesin yüzü gülüyordu. O da keyifle, çalışanları seyrediyordu. Ölüm haberini ertesi sabah duyduk.

EE-AGF: Ahmet Özçelik'i anmamız çok iyi oldu; nur içinde yatsın. Yaklaşımı insanlara örnek olsun. Merak ettiğim bir konu daha var: Çalışırken bir yandan mesleki eğitim aldınız mı?

Erdal Burak: Torna tesviye bölümünde Akşam Sanat Okulu'nda okudum. Çıraklık, kalfalık, ustalık bütün belgeleri aldım. Daha sonra askere gittim. Döndükten sonra aynı işyerimde 23 yaşlarında firmanın atölye şefi oldum. 23 yaş bu pozisyon için erken bir yaş. 3-4 yıl burada çalıştım, deneyim kazandım. Sonra "Kendi işimizi kuralım" dedik. Bir ortağım var, adı Fettah Köysüren. Montaj hattında sorumluydu. Aynı işyerinde çalışıyorduk o zaman. 1997'nin sonunda ayrıldık, 1998'de Hidrosil firmasını kurduk.

EE-AGF: Sermayeyi nasıl elde ettiniz?

Erdal Burak: Küçük bir sermayeyle başladık. Şimdinin parasıyla 10.000 dolarla kurduk. Borç para aldık. Dükkân kiralayacak paramız yoktu. Küçük bir dükkân kiraladık 50 m². Bir tane torna makinası alabildik. İlk bir yıl çok sıkıntı çektik, kriz var o zaman yine. Bir müddet sonra işler açılmaya başladı. Müşteri müşteriyi getirmeye başladı. Makina yetmedi, bir makina daha aldık, sonra bir tane daha derken büyüdü. Yerimize sığamaz olduk. Sonra burayı aldık, 1200 m². İleriye yönelik Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği bu yıl kuruluşunun 20. Yılı'nı kutluyor. Derneğin Türkiye genelinde Şube sayısı 100'e yaklaştı. Genel Merkezi İstanbul'da olan Derneğin ilk Şubesi olan Ankara Şubesi'de 20.yılı'nı 2009 yılında yitirdiğimiz Prof. Dr. Türkel Minibaş anısına bir dizi etkinlikle kutluyor.

14 Şubat 2010'da gerçekleştirilen Çalıştay da bir de panel düzenlendi.

2009 yılında Ülkemiz ve ÇYDD için çok önemli iki bilim insanı ve önderi yitirdik. Türkel Minibaş ve Türkan Saylan onurlu yaşamları ve çabalarıyla öncü oldular, umut oldular.

Panelde, "içinde bulunulan dönemde Türkiye ve Dünyadaki gelişmelerin STK'lara yansımaları ve gelecek için öngörüler" ana başlıkları ile izleyici katkılarına yer verildi.

Paneldeki konuşmanın kısa bir

özetini Çalışma Ortamının sevgili okurları ile de paylaşmak istedim.farklı yatırımlarımız da var, fabrika arsası gibi. İlk başladığımızda 4 kişiydik, şu anda 16 çalışan var, toplam 18 kişiyiz. İşlerimiz çok iyi.

Ercüment Erbay: Ekonomik krizden hiç etkilenmediniz mi?

Erdal Burak: Etkilenmek bir yana, iş yetiştiremiyoruz.

Ercüment Erbay: Peki sizce kriz mi yok yoksa siz mi etkilenmiyorsunuz?

Erdal Burak: Kriz kesinlikle var, ama bizim sektör daha az yara aldı. Ayrıca firmamız kaliteli, güvenilir ve ilkeli bir şirket. Müşteri

memnuniyeti bizim için önemli. Bu nedenlerle etkilenmedik krizden.

EE-AGF: Peki çocuklukta çalışmak size ne kazandırdı?

Erdal Burak: Okuyamadık ama çalışmamız gerekiyordu. Meslek kazandık. İşyeri açtık. Bu gibi yararları oldu.

Ercüment Erbay: Çocuklukta çalışmak size ne kattı?

Erdal Burak: Kaybettim gözümle bakmıyorum olaya ama sosyal yaşantım olmadı. Onun dışında kaybettiğim bir şey yok.

EE-AGF: Sizi 12 yaşınıza geri döndürsek yine çalışmak ister miydiniz?

Erdal Burak: İstemezdim, okumuş bir çalışan olmak isterdim. Sonuna kadar okurdum. Makine mühendisi olur, yine bu işi yapardım.

EE-AGF: 15 yaş altı çocukların çalışmasını doğru buluyor musunuz?

Erdal Burak: İlk önce eğitim. Ama çocuk okumayacaksa da, çalışması gerekiyor çok da geç kalmadan. Buraya

16-17 yaşında Liseyi terk edip geliyorlar, olmuyor. Bu iş kolay öğrenilecek bir iş değil. 17-18 yaşından sonra olacak bir iş değil bu. Çocuk okumayacaksa 15 yaşından sonra işe başlamalı. 15 yaşından önce olmaz çünkü çocukların bu yaştan önce çalışmalarını doğru bulmuyor, bu işler sonuçta ağır işler. 10-12 yaşında olacak işler değil.

EE-AGF: Bu bağlamda mesleki eğitim konusunda ne düşünüyorsunuz?

Erdal Burak: Ben buraya gelen meslek lisesi öğrencilerini daha başarılı buluyorum, öğrendiklerini uygulama imkânı buluyorlar ama staj yapmayan meslek lisesi mezunları boş oluyor. Sadece okulla olmaz bu işler, uygulaması çok önemli.

EE-AGF: İginiz ve paylaştıklarınız için çok teşekkür ederiz. İyi çalışmalar.

Çocuk Portreleri: Fahri

Güven TUNÇ

Habib Yanç

“Merhaba” dedim, “Kolay gelsin”.

Duymadı, dönüp yüzüme bakmadı. Eskiden hemen duyarlardı semini, hemen dönerlerdi. İlk baştaki tutukluğumuz geçince başladık su gibi konuşmaya. Dereden, tepeden, dağdan, nehirden, köyden, kentten, sokaktan, oyundan, okuldan, çalışmaktan, gelecekten, kaygıdan, umuttan konuşur dururduk.

Yok. Olmadı bu kez.

Epeydir kendimle ilişkiyi kestiğimden olsa gerek, içindeki çocuğu susturduğumdan olsa gerek, çocukları görmemeyi, duymamayı istediğimden olsa gerek, onlar da beni görmüyorlar, duymuyorlar, tanımıyorlar.

Böyle olacağını benden çok kim bilebilir ki?

Gittim karşıdaki bir banka oturdum.

Anladım, daha hazır değilim yeniden “Merhaba” diye seslenmeye, yeniden konuşmaya, heyecanlanmaya, birdenbire çocuklarla yeniden birarada olmaya. Susturduğum herşeyle bir “merhaba” sözcüğüyle yüzleşmeye.

Mehmet Kahraman

Bir sigara yakıyorum. İlgilenmiyormuş gibi yapıp, dalgınmış gibi görünüp onu seyrediyorum. Kendimi de onu da ürkütmemeye çalışıyorum.

Beni yok sayan çocuk, dalda öten kuşu izliyor; ayağının altındaki çakıl taşıyla oynuyor; boya sandığıyla konuşuyor; fırçalarla ritm tutuyor; Halk Ekmek büfesinin önündeki kuyruğun mırıltılarını dinliyor; elele geçen gençleri seyrediyor; annesinin kucağından kendini yere atmayı oyun haline getiren bebeğe bakıyor; kimin cep telefonunun çaldığını biliyor; beni bilmiyor.

Ellerindeki boya sandıkları, iki çocuk geliyor; yanına çömeliyorlar. Diğerleri bir şey söylüyor; o omuzlarını kaldırıyor. “Hayır” dediği şeyi çok merak ediyorum. Biri cebinden sigara çıkarıp yakıyor. Sigarasından derin nefesler çekiyor. Üçü öylece elektrik tellerine konmuş serçeler gibi yanyana, suskun çevreyi seyrediyorlar. Birazdan diğer ikisi kalkıyor, o yine omuz silkiyor. Giderken arkalarından bakmıyor.

Tam öğle vakti. Karnının aç olup olmadığını düşünüyorum. Hiç açmış gibi davranmıyor; çevredeki banklarda simitlerini, sandviçlerini, ekmek arası dönerlerini yiyenlerle ilgilenmiyor.

Kalkıp gideyim artık diye düşünüyorum.

Ani bir fren sesiyle hepimiz fırlıyoruz. Parktakilerin çoğu caddeye yöneliyor. O sandığını kapıp herkesten önce koşmuş bile. Ayaktayım ve onları izliyorum. Önemli bir şey yok. Yavaş yavaş yerlerine dönüyorlar. O daha dönmemiş. Gazete büfesinin önünde, raftaki gazetelere bakıyor. Cebindeki bozuk paraları eline alıp, bazılarını ayırıyor ve büfeciyeye uzatıp bir gofret alıyor. Dikkatini çekmemek için hemen oturuyorum. Dalgın, aldırma

Aydın Ayan

hem yürüyüp, hem gofretini yiyor. Başka bir köşe bulup oraya oturuyor. Bu köşe sanki kısmetli, oturur oturmaz biri ayağını sandığa uzatıyor. Boyayı hevesle sürüyor, cilalıyor, fırçalıyor, parlatıyor. Adam iyi para vermiş olmalı ki gülümseyerek, alıyor.

“Çaylar geldi” bağırisıyla sığıyorum. O anda beni fark ediyor. Gülüyor. Ben de gülüyorum. Çay satan delikanlı uzaktan ona “N’aber lan Fahri” diyor. O başını sallıyor. İşler bildiğin gibi.

Artık kalkmalıyım. İzlendiğini anlamamalı. Anlarsa huzursuz olur. Öyle farklı amaçlarla izlendiğini biliyor ki. Daha sokağa çıktıkları ilk günden öğreniyorlar bunu.

Önünden geçerken, “Kolay gelsin” diyorum.

“Sağol” diyor.

Parkı arkamda bırakıp yürürken,

“Merhaba çocuk” diyorum içimden.

“Ey hayat sana da merhaba”.

Yaban Arıları, Yılanlar ve İş Sağlığı

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Kuralları öğrenin, daha iyi oynayın Einstein

“Doğal yaşam alanlarını tahrip ve işgal ettiğimizden dolayı “hayvanlar alemi”nden özür” ve 17 Ağustos 2009 tarihinde fabrikanın depo temizliği sırasında arı sokması sonucu yaşamını yitiren M.A.’a” rahmet dilerim.

İş sağlığı ve güvenliği uzmanları'nın önemli bir görevi, elbette doğaya saygı göstererek, doğal olaylardan ve işyerinin olası risklerinden çalışanları (ve işyerini) koruyacak önlemlerin alınmasını sağlamaktır. Bu durum işin insancıl yanı olduğu kadar yasal bir zorunluluktur.

Örneğin; aktif yangın güvenlik önlemlerinden taşınabilir yangın söndürme tüpleri ve yangın dolaplarının, gereksinim duyulduğunda hazır olmasını sağlamak için, periyodik olarak kontrol ve bakımlarının yapılmasına (aynı zamanda yasal zorunluluğa) bir göz atalım.

Mevzuatın dedikleri:

Burada önce mevzuatın bu konu ile ilgili hükümlerini gözden geçirmekte yarar vardır:

Seyyar yangın söndürme cihazları, en az **6 ayda bir** defa kontrol edilecek ve kontrol tarihleri, cihazlar üzerine yazılacaktır (İşçi Sağlığı ve İş güvenliği Tüzüğü Madde 128).

Yangın söndürücülerin periyodik kontrolü ve bakımı **TS ISO 11602-2:2005 standardına göre yapılır**. ... Söndürme tüplerinin **altı ayda bir** kontrol edilmesi, yıllık genel bakımlarının yapılması, standartlara uygun toz kullanılması ve dört yıl sonunda tozunun değiştirilmesi şarttır (Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik Madde 99) .

Yangın söndürme ekipmanı **kolay kullanılabilir olacak**, görünür ve kolay erişilir yerlere konulacak, önlerinde engel bulunmayacaktır (İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik Ek-1, m.5.2.) .

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı (M. Sc.)
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Denetim Kurulu Üyesi

Ayrıca konu ile ilgili bazı standartlar da vardır.

İşyerlerinin çoğunluğunda söndürme tüplerinin altı ayda bir kontrol edilmesi kuralının uygulandığı ve genellikle işyeri denetimlerinde iş (güvenliği) müfettişlerinin bu durumu yeterli gördüklerine tanık olunmaktadır.

Bu yazıyı hazırlayanın uzun yıllara yayılan deneyimleri, yangın söndürme tüpleri ve yangın dolaplarının **altı ayda bir kontrol edilmesinin yetersiz olduğu** sonucuna varmamıza neden olmuştur.

Çünkü; Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliğin(de) belirttiği standarta:

“Söndürücüler, kullanılmak üzere bulunacakları yere konuldukları zaman ve daha sonra **yaklaşık 30 günlük aralarla kontrol edilecektir**. Söndürücüler **gerekli hallerde daha sık aralıklarda** kontrol edilmelidir (TS ISO 11602-2 Şubat 2005, Madde:4.2.1). “ denilmektedir.

Ayrıca bu kontrollerde nelere bakılacağı da açığa kavuşturulmuştur. Örneğin:

Söndürücüler, **aşağıdaki gerekleri sağladığından emin olmak için** periyodik şekilde kontrol edilmelidir.

- Söndürücünün işaretlerle gösterilen yerde bulunduğu,
- Söndürücünün engellenmemiş ve görülebilmesi ve dışa bakan yüzeyinde çalıştırma talimatlarının bulunduğu,
- Çalışma talimatlarının okunabilir durumda olduğu,
- Contalar ve mühür ile doluluk göstergelerinde bir kırılma veya kaybolma olup olmadığı,
- Söndürücünün tam dolu olduğu (tartarak veya kaldırarak)
- Söndürücünün belirgin bir biçimde hasar görmediği, korozyona uğramadığı, sızdırmadığı veya bir meme tıkanıklığı bulunup bulunmadığı,
- Varsa, basınç okuma düzeneğinin veya göstergenin kullanılan aralıkta veya konumda olup olmadığı. (TS ISO 11602-2 Şubat 2005, Madde:4.2.1).

Bu standardın açıkça belirttiği gibi **yangın söndürücüler ve yangın dolapları en az ayda bir** kontrol edilmelidir.

Kontrol sırasında (ya da bunları kullanma gereği ortaya çıktığında - herhangi bir mevzuatta belirtilmeyen !) **karşılaşılabilecek riskler** göz önünde bulundurulmalıdır. Buna göre uzun kollu iş elbisesi giyilmeli, iş güvenliği eldiveni ve gözlüğü gibi kişisel koruyucu donanım daima kullanılmalıdır.

“Küçük bir yangın çıktı, yangını daha başlangıç anında, büyümeden söndürme isteği ile (dışarıda bir kabin içinde bulunan) yangın söndürme tüpüne el atıldığında 5 - 6 eşek (yaban) arısının birden saldırısına uğrama ve bunlar tarafından sokulma riski var mı ? Eşek (yaban) arıları sokar ise ne yapacağımızı biliyor muyuz ? Gerekli olabilecek ilk yardım malzememiz var mı? vb.” sorularda yanıtlanmalıdır. Bahar ayları ile birlikte arılar, örümcekler, böcekler ve yılanların da faaliyetleri başlar.

Olası bir acil duruma müdahale edecek ya da yangın söndürme donanımlarının kontrolünü yapacak personeli korumak için; eşek (yaban) arısı, yılan , örümcek sokma riskini ortadan kaldırmalı ya da en aza indirilmelidir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun geçici 2. maddesinde; "1475 sayılı Kanuna göre halen yürürlükte bulunan tüzük ve yönetmeliklerin bu Kanun hükümlerine aykırı olmayan hükümleri **yeni yönetmelikler çıkarılıncaya kadar** yürürlükte kalır" denilmektedir.

Yeni İş Kanunu'na göre "kırk"tan fazla yönetmeliğin

Yangın söndürme tüpü ve dolabının periyodik kontrolü sırasında karşılaşılan eşek arısı peteği ve eşek arıları.

Yangın dolabında petek üzerinde eşek arıları

yayınlanması nedeniyle bazı Yargıtay Hakimleri 1475 sayılı İş Kanununa göre çıkartılan tüzüklerin yürürlükten kalkmış olduğunu belirtmektedir. Ancak bazı İş (Güvenliği) Müfettişleri'nin işyeri denetimlerinde ve sonunda düzenledikleri raporlarda eski tüzüklerden sık sık yarar-

Yangın dolabının bir köşesinde yaban (eşek) arısı peteği.

landıkları görülmektedir. Çünkü işyerlerinde karşılaşılan sorunların çözümüne açık ve anlaşılır yanıt eski tüzüklerde bulunmaktadır. Örneğin;

"İşyerlerinde ve müstemilatında haşarat, böcek ve kemirici hayvanların bulunmaması için her türlü tedbir alınacak, yok edilmesi için, gereken ensektisit, rodentisit maddeler kullanılacak, üremeyi kolaylaştıran şartlar yok edilecek, yuvaları yakılarak bozulacak, uygun aralıklarla ensektisit uygulaması yapılacak, sineklere karşı kapı ve pencerelere tel kafes konacaktır (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü Madde 30)." hükmü sadece bu tüzükte vardır. Bu hükmün gereği işyerlerinde yerine getirilmelidir.

İşyerlerinin kapalı ve açık sahalarında sadece yaban arılarıyla mı karşılaşılır ?

Yangın dolabının içinde görüntülenmesi başarılmasa da işyerinde kaçarken görüntülediğimiz yılan. Herhalde boyu 2 m'ye yakındı. Zehirli mi ? Bilmem, uzmanlarına sormak gerekir.

Yangın vb. acil duruma müdahale edecek personelin kendisinin acil durumluk olmaması ve ah keşke dememek için, işyerlerinde programlı bir şekilde, risk oluşturabilecek

istenmeyen etmenlere "riske maruz kalmadan" mücadele edilmelidir.

Arılar, örümcekler, yıllarlar vb. ile mücadelede mutlaka yasal olarak çalışan ilaçlama firmaları ile çalışmalıdır. Bu firmalar; örneğin Arı ile mücadelede arının türüne bağlı ilaçlar kullanılmasını, arının yeri ve yuvası tespit edildikten sonra sisleme, püskürtme yöntemi kullanılarak ilaçlama yapılması en etkili sonuç verdiğini belirtmektedirler.

Arı sokması ;

Aldığımız Temel İlk Yardım Kursu İlk Yardım Pratik Rehberinde; Arının iğnesi, ağrı, kızarıklık, şişlik, alerjik reaksiyon (alerjik bünyeli kişilerde), solunum güçlüğü, boğaz ve göğüste sıkışma hissi, yüz, boyun ve dilde şişme, derinde döküntü ve bilinç bulanıklığının görüleceği belirtilmektedir.

Ne Yapılır ?

- Arının iğnesi özenle çıkarılmalı (Üzerindeki mikropoları öldürmek için aleve tutulan toplu iğneyle sokulan yerdeki üstderi dikkatle kaldırılarak arının iğnesi görünür hale getirilmeli).
- Bol su, sabun veya antiseptik solüsyonla yıkanmalı ve sulandırılmış amonyakla dezenfekte edilmeli.
- Sabunla yıkanmış ve alkolle dezenfekte edilmiş cımbızla iğne alınmalı.
- Ağrı ve şişmeyi önlemek için buz uygulanmalı.
- Sokulan yer kol veya bacakta ise bunların yukarı kısımları bir sargı beziyle çok sıkmadan sarılmalı, kol ve bacaklar yukarı kaldırılmalı.
- Alerjik durum varsa, ağız içinden soktuysa, çok ayıda arı tarafından sokulduysa 112 aranmalıdır.
- Kazalı bir hekime ya da sağlık kuruluşuna götürülmelidir.

Akrep, yılan, böcek, sokması;

Derhal tıbbi yardım çağrılır. Arı, böcek sokmalarında sokulan yerde arı veya böceğin iğnesi aranır ve çıkarıldıktan sonra amonyak konur. Şişme ve kızarıklık için buz konur. Akrep sokmalarında da aynı şey yapılır. Anti allerjik verilmesinin yararlı olacağı ilk yardımcılarına öğretilmektedir. Bu konuda ayrıca bilinmesi gereken diğer ilkyardım kuralları şu şekilde özetlenmektedir:

Yılan soktuktan kısa bir süre sonra sokma yerinde ağrı, şişme meydana gelir. Daha sonra nabız zayıflar, solukluk, halsizlik, kusma – bulantı gibi zehirlenme belirtileri ortaya çıkar.

Kişi önce yatırılır ve sakin bir halde tutulur. Bu şekilde kan dolaşımı yavaşladığı için zehirin kana karışması

da azalır. Bundan sonra ısırma yarasının üst tarafına sıkı bir bandaj uygulanır. Böylelikle zehirin yayılmasına engel olunur. Yirmi dakika aralıklarla bu sargı bir dakika gevşetilir. Şişmeden dolayı şişlik yukarı doğru çıktıkça bandaj da yükseltilir. Daha sonra iki deliği olan bu yılan yarasına iki deliğin arası X şeklinde yüzeysel olarak kesilir. Kanama sağlanır. Daha sonra kan emilerek tükürülür. Doktor çağrılır, yılan serumu doktor tarafından uygulanır.

Dileğimiz ve amacımız, hiçbir canlının canı yanmamasıdır.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

DÜZELTME

Geçen sayımızda yayınlanan "İki dakika düşün Tehlikeyi tanıyalım: Yüksek" başlıklı bulmacamızdaki sorunun yanıtı yanlış basılmıştır. Siz okurlarımızdan ve yazarından özür dileriz. Doğru yanıt aşağıdadır:

Ne yapılmalı ?

1. Elektrik direği, kule gibi yüksek yerlere güvenli bir şekilde çıkıp-inmek ve çalışmak için; tırmanmaya başlamadan önce hafif bir sopa ucundaki bağlantı kancası (bu kancaya naylon hayat ipi bağlanmalı) kırımlardan birine takılmalı.
2. Elektrik direği, kule gibi yerlerde çalışmak için **parasüt tipi emniyet kemerlerinin** kullanılması gerekir. Bu kemerin (omuzda-kürek kemiklerinin arasına düşen yerde) D halkası, bu halkaya bir karabiner (bağlantı mandalı) ile tampon yayı (shock absorber) ve kemerin bağlantı ipinin ucunda düşme durdurucu (fall arrester) olmalıdır. Düşme durdurucu da hayat ipine bağlanmalıdır.
3. İşçi yerden yaklaşık 2,5 m tırmandıktan sonra yaklaşık 4.5 m yüksekliğe takılmış kancayı tekrar yükseltmelidir. Böylece en son çıkacağı yere varıncaya kadar bu hareketi tekrarlamalı, İnerken de benzer işlem yapmalıdır.
4. İşçi yüksekte çalışma ile ilgili iş sağlığı ve güvenliği eğitimi / sertifikası almış olmalıdır.
5. İşçi yüksekte / direk üzerinde çalışmak için "ağır ve tehlikeli işlerde çalışabilir" sağlık raporu alınmış ve periyodik sağlık muayenesi yapılmış olmalıdır.
6. Yüksekte çalışmaya uygun, çene altı bağı olan baret, eline iyi oturan (montaj) iş güvenliği eldiveni, iş güvenliği ayakkabısı ve iş elbisesi gibi kişisel koruyucu donanımları kullanılmalıdır.
7. İşçi; kişisel koruyucu donanımların uygun seçimi, bakımı, kullanılması, bunların koruyuculuk sınırları vb. konularda uygulamalı eğitim almış olmalıdır.

Köy Çocuklarının Hayalleri : Başarı - Bilgisayar - Demokrasi ve Öğretmen Olma

Emine DURMUŞ*- Necdet KONAN**

Hepimizin hayalleri vardır. Bazen kendimiz, bazen ailemiz, çevremiz ve hatta ülkemiz içindir bu hayaller. Kurulan hayaller yaşanılan zaman dilimine, ekonomik, sosyal ve coğrafi koşullara, yaşa, cinsiyete daha da önemlisi sahip olunan ve duyulan ihtiyaca göre değişebilir. Hayal kurmak kişiyi, o an sahip olmadığını zihninde canlandırarak mutlu eder. Böyle olunca da zihinde canlandırdığı şeye sahip olma planlarını yapmış ve üzerinde düşünülen şeyin gerçekleşme olasılığını da arttırmış olur. Bu nedenledir ki özellikle gençlerin büyük hayallerinin olması beklenir ve özendirilir. Bu yolla bir bakıma hayaller hem “büyük adam” olma yolunda atılan adımlardan biri olarak görülür hem de bireyin yaşamındaki belirsizliklerin üstesinden gelerek zamanını boşa harcamasının önüne geçmiş olur. Hayallerimiz sahip olmadıklarımıza, ileride sahip olmak için zihnimizde çizdiğimiz yol haritalarıdır. Köy çocuklarının hayallerinin neler olduğunu, nele sahip olmak istediklerini yani yol haritalarını öğrenmeyi istedik. Bu amaçla, İnönü Üniversitesinin 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında düzenlediği etkinliklerden biri olarak Malatya ve ilçelerinde bulunan köy ilköğretim okulu öğrencilerini üniversiteye davet ettik. 23 Nisan günü, öğretmenleri, okul yöneticileri, hatta ilçe yöneticileri ile birlikte bu davete katılan yaklaşık

bin köy ilkökulu öğrencisini ağırladık. Bu etkinlikte en öncelikli amaç, köy çocuklarının bayramlarını onlarla üniversite ortamında kutlamaktı. Bunu yaparken de; köy ilköğretim öğrencilerinin üniversiteyi görmeleri, tanımaları, üniversite öğrencileri ile etkileşim kurmaları ve üniversite ortamını yaşamalarını sağlamak; resim, dans, sinema, tiyatro topluluklarının hazırladıkları gösterilerle sanatsal bir paylaşımda bulunmak ve hem de bayramı birlikte kutluyorken, bir taraftan da hayal ve hedeflerini belirlemelerine, büyütmelerine destek olmaktı. Çocuklar için üniversitenin, öğrenci toplulukları etkinlikler hazırladı. Resim bölümünün onlar için hazırladığı bölümde, farklı resim tekniklerini izleme ve deneme fırsatları buldular. Dans topluluğunun danslarını izleyip, onlarla dans ettiler, tiyatro topluluğunun hazırladığı tiyatroyu, sinema topluluğunun seçtiği filmi izlediler. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının anlam ve önemine ilişkin sunular izleyerek bilgilerini arttırdılar.

Çocuk bayramlarını üniversite gibi hayal ettikleri bir yerde kutladıkları bu günde, çocukların hayalleri üzerinde düşünmeleri ve bunları ifade etmeleri önemliydi. Köy çocuklarından hayallerini yazmaları istenirken amaç, hedeflerini belirlemeleri noktasında onlara cesaret vermektir. Hayallerini ve hedeflerini yazmalarını sağlayarak, hayalleri ve hedeflerine daha çok sahip çıkma ve onları gerçekleştirme sorumluluğu taşımalarına katkıda bulunmak ve çocukların hayal ve hedeflerini önemseyerek, kendilerinin de önemsemeleri gerektiğine vurgu yapmaktır. Çünkü hayallerle ilgili planlar yapmak, hayallerin bilinçaltına yerleşerek

* Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

** Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı

daha da kök salmasına yol açarak, hayallerin daha çok göz önünde olmasını sağlayacaktır. Yine hayal ve hedefleri söylemek, yazıya dökmek, başarı yolculuğunda önemli bir harita görevi görecektir (Dinler,2004). Çünkü başkalarına söylenen hayaller daha çok sorumluluk yükleyecek ve yazılan hayaller daha çok gündemde kalacaktır.

Çocuk Bayramı kutlamasına katılan köy ilköğretim okulu öğrencilerinden, gönüllü olan yaklaşık 400 çocuk, hayallerini ve hayal olarak değerlendirdikleri dileklerini belirtti. Öğrencilerin hayal ve dilekleri değerlendirildiğinde, köy çocuklarının geleceğe yönelik planlarının göstergesi olan hayallerinin beş başlık altında toplanabileceği görüldü;

- Eğitim (başarı) ve aile yaşamlarına dair hayaller
- Gelecekte olmayı hayal ettikleri Meslekler
- Sahip olmak istediklerini anlatan hayaller
- Dünya, ülke ve toplum için kurdukları hayaller
- Yoksulluktan etkilenip de kurulamayan hayaller

Öğrenci olmalarının getirdiği sorumlulukla en öncelikli hayalleri başarılı olma idi. Öğrencilerin % 80'i başarılı olmak ve girdikleri sınavları (okul sınavları, OKS, SBS, ÖSS vb) kazanmayı en büyük hayalleri olarak ifade ettiler. Çocukların sınavdan sınava koştuğu, sınavların çocukların geleceğini belirleyen temel ölçüt olduğu ve isimlerinin bile aklımızda tutmakta güçlük çekeceğimiz kadar çok sınavı geçmek zorunda olmaları doğal olarak köy-kent fark etmeksizin tüm öğrenciler için sınavı temel kaygı nedeni haline getirmektedir. Bu kaygı verici süreçlerde başarılı olmak elbette en büyük hayaldir. Bu hayalden sonra, ailesi ile birlikte mutlu yaşama isteği (% 53) ve iyi bir okulda eğitim alma dileği (% 32) gelmektedir. Yine ülkesi için yararlı ve başarılı bir insan olma hayali (% 21), 23 Nisan bayramını her yıl üniversitede kutlama hayali (% 17), aile bireylerinin sağlıklı olmasını isteme (% 10) ve iyi bir evlilik yapma hayali (% 5) önemli yüzdeliklere sahip hayallerdir. Kentlerde

yaşayan yaşlılarının, aynı kaygı ile dershaneden dershaneye koştuğu, özel dersler aldığı koşullarda, köy çocuklarının bazen öğretmenenden, eğitimden yoksun koşullarda olması, ama girdiği sınavları da başarmak zorunda olması, başarıyı %80 oranında önemli bir hayal olarak gündeme getirmektedir. Sınav maratonundan yorulan köy ya da kentte yaşayan her çocuk için en büyük hayaldir bu sınavlarda "başarılı olmak". Önemli bir diğer hayal olan aile ile birlikte olma hayali Türkiye'de sosyal bir norm olarak görülen otoriteye saygının iki değişkeninden biri olan aileye saygının (Kağıtçıbaşı,1972) bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Gelecekte olmayı hayal ettikleri meslek olarak "Öğretmenlik" (% 47) birinci sıradaydı. Her gün birlikte oldukları, onları destekleyen, bilmediklerini öğreten, en iyi modeldi öğretmen. Onun gibi olmak en büyük hayallerinden biri oldu. Öğretmen olma hayalini aynı yoğunlukta Doktor olma (% 44) hayali izledi. Sırasıyla meslek hayalleri şöyle devam ediyor; Asker/subay(% 16), Polis (% 14), Mimar/Mühendis (% 9), Futbolcu (% 6), Eczacı, Pilot, Hemşire, Avukat/Savcı, Ressam (% 4) ve son olarak da Veteriner ve Bilim Adamı olma hayali (% 2). Mesleki hayaller çocukların geleceğe bakışları içinde önemli bir yer tutmaktadır. Köylere giden ilk yabancılar olmaları, her gün öğrencilerle birlikte olmaları ve bilginin kaynağı olmaları öğrencilerin gözünde öğretmenlerin önemini arttırmaktadır. Hemen her çocuğun bir dönemki hayalleri arasında vardır öğretmen olmak. Özdeşleştikleri öğretmenleri gibi olmayı hayal ediyorlar, tıpkı hayallerindeki en kutsal mesleklerden birinin mensubu olan doktorlar gibi. Öğrencilerin hayal ettikleri mesleklere bakıldığında, bu mesleklerin (öğretmen, doktor, pilot, eczacı, mimar, ressam, avukat gibi) daha çok kentte yaşamayı ve çalışmayı gerektiren meslekler olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle, seçilen meslek aslında bir şekilde çocuğun köyden uzaklaşmasını da sağlayacak bir fırsat olarak da değerlendirilebilmektedir.

Çocukların hayallerinde üçüncü kategori; gördükleri, bildikleri ama sahip olamadıklarını yazdıkları bölümden oluşuyor. Rekor elbette ki bilgisayar hayali (% 66), her çocuğun hayali olan bisiklet ikinci sırada (%57) ve bu sıralamayı oyuncaklar ve Oyun CD'leri (%21), araba (% 7), büyük ev (% 6), müzik aleti (% 5) ve son olarak da cep telefonu, kendine ait oda ve köy veya mahallelerinde park

olması (% 4) hayalleri izlemektedir. İletişim teknolojilerinin hayatımızda önemli yer ettiği bu dönemde, bilgisayarın çocuk için önemli bir gereksinim olduğu kaçınılmazdır. Bu gereksinim de ona sahip olmayı öncelikli bir hayale dönüştürmüştür.

Kendilerinden çok içinde yaşadıkları toplum, ülke ve dünya için yazılan hayaller en dikkat çeken hayaller arasında yer aldı. Dünyanın barış ve dostluğun olduğu bir yer olması (%10) hayali ve Türkiye'nin çağdaş, demokratik ve geleceği olan bir ülke olması hayali (%10) yaşları göz önüne alındığında dikkat çekici hayallerdir. Yine Atatürk'ün yaşaması ve ülkeyi yönetmesi hayali (%6), çocukların dövülmemesi (%8), kız çocuklarının da okutulması (%8), ve okula gitmeyen çocukların okutulması isteği % 8 oranında yazılan hayallerden oluşlardır.

Çocukların bir bölümü ülkesi, ülkesinde yaşayanlar adına bir hayal yazmayı, kendisi için olan hayallerini yazmaktan öncelikli buldu. Öğrendikleri ve gözlemlediklerinden dolayı belki ülkesinde ve dünyada; barışı, huzuru, iyi bir eğitim ortamını ve kız erkek her çocuğun okullu olması isteğini yazdı. Yaşları 9 ile 13 yaş arasında değişen bu çocukların Türkiye'nin geleceğinden kaygı duymaları, Türkiye'nin iyi bir geleceğe sahip olmasını istemeleri, Atatürk özelemleri ve her çocuğun okumaya hakkı olduğunu ifade etmeleri, onların tahmin edilenden çok daha fazla ülke ve ülke koşulları ile ilgilendikleri ve etkilendiklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Okula gitmeyen çocukların ve kız çocuklarının okutulması da ayrı ayrı %8 oranında ifade edilen istekler arasında yer alıyor. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği hem yoksullar hem de yoksul olmayanlar için geçerlidir. Ancak bu eşitsizlik yoksulluk içindeki çocuklar söz konusu olduğunda daha da artmaktadır. Yani kız çocukları bir yandan yoksulluğun, diğer yandan da kız olmanın ortaya koyduğu çifte olumsuzluğun etkisi altındadırlar (Bellamy, 2004).

Köy ya da kent hiç fark etmeksizin tüm çocukların yaşamlarının, hatta hayallerinin bile önündeki engeldir yoksulluk. Yoksulluk hayallerin kurulmasını bile bazen zorlaştırmaktadır. Bu çocukların bir bölümünde de yoksulluğun engellediği hayallerin dileklere dönüştüğü görülmüştür;

Dilekler	%
Giyecek yardımı talebi	%10
Yoksullara yardım talebi	% 8
En vazgeçilmez oyuncak olan "bir top" isteği	% 8
Okulun yeteri miktarda kitap ve kırtasiyeye sahip olmaması	% 7
İhtiyacı olan okul malzemelerinin eksikliği	% 7
Maddi durumun iyi olmasını isteme	% 5
Okuma şansı olmayan (bizim gibi) çocukların okutulması talebi	% 4

Sosyo-ekonomik durum aileyi doğrudan etkilemektedir. Giderek aile bu etkiyi çocuğa geçirip onun kişiliğini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1972). Yoksulluk içinde yaşayan çocukların yaşama, büyüme ve gelişme açısından gerekli maddi ve manevi kaynaklardan yoksun oldukları, çocuk yoksulluğu üzerine önemli çalışmalar yapan Unicef'in ra-

porlarında sıkça yer almaktadır. Yine çocukların yoksulluk içinde büyümelerinin hayatlarını olumsuz etkilediği, yoksul bölgelerde okulların kalitesinin düşük olduğu ve erken yaşta okuldan ayrılma oranlarının daha yüksek olduğu yapılan araştırma sonuçlarındandır (Koşar, 2000). Unicef'in "dünya çocuklarının durumu" (2001) raporuna göre, "yoksulluğun pençeleri bir aileye uzandığında, bundan en çok etkilenen, en çok zarar görenler; yaşama, gelişme ve büyüme hakları riske atılanlar, o ailenin en küçük üyeleridir. Erdoğan (2002)'in "Yok-sayma: Yoksulluk ve Fark Yaraları" kitabında belirttiği gibi, yoksulluk yalnızca giderek artan ve derinleşen toplumsal eşitsizlik ve maddi sefalet değil, aynı zamanda yoksunluğun bireyler üzerinde yarattığı şiddettir. Yani yoksul, yalnızca açlık, hastalık ve soğuktan donma vb. tehlikelerle karşı karşıya değildir; aynı zamanda onurlarına, özsaygılarına ve özgüvenlerine yönelik tehditle, sembolik şiddetle de karşı karşıyadır (Hatun ve diğer. 2003).

Çocuk hayallerinde büyük mesajlar;

- o Güzel giysilerim olsun
- o Kitaplarım olsun
- o Ailem çöpten yemek toplamasın
- o Işıklı bir botum olsun
- o Babam bira içmesin
- o Ders ve yardımcı kitaplarım yok, onlara ihtiyacım var
- o Giden öğretmenimiz geri gelsin
- o Anne babam kavga etmesin
- o Kardeşimin sünnetinde giyecek güzel bir elbise olsun
- o Babamın borçları bitsin
- o Sıkıntım olduğunda paylaşacağım biri olsun ve
- o Dondurma istiyorum.

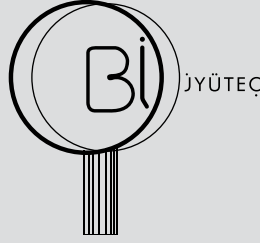
Sonuç olarak, köy çocuklarının hayalleri bize, köy çocuklarının da çocuk gibi yaşamadığını gösteriyor. Peş peşe gelen ve başarmak zorunda oldukları sınav maratonları, sahip olmayı istedikleri iyi eğitim koşulları, hem aile bireylerinin hem de kendi kaderlerini belirleyen yoksulluk, yoksunluk, ülkelerinin içinde bulunduğu siyasi hareketlilik gibi pek çok konuda dünyanın, hayatın farkında oldukları, değerlendirdikleri ve doğal olarak da etkilendiklerini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Bellamy, C. (2004). *Dünya Çocuklarının Durumu 2004*: (Genel Direktör) UNICEF.
 Dinler, A. (2004) *Hayalleri Olan İnsan Durdurulamaz*: İstanbul: Beyaz yayınlar.
 Hatun, Ş., Etiler, N., Gönüllü, E. (2003) Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46: 251-260.
 Kağıtçıbaşı, Ç. (1972) *Sosyal Değişmenin Psikolojik Boyutları*. Sosyal Bilimler Derneği Yayınları. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
 Koşar, G. N. (2000) *Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı* (Yoksulluk ve Sosyal Hizmet). Ankara: Şafak Matbaacılık.
 www.unicef.org.

8 Mart Dünya Kadınlarının Mücadele Günü

Aynı anne karnından doğan, aynı yaşarda kalma mücadelesini veren ve aynı havayı soluyan iki farklı cinsin nasıl olup da ayırt edildiğini anlamak olanaksızdır. Anlayamamak da yüzyıllardır varolan bu eşitsizlik, kadınlar tarafından derinden hissedilmektedir. İşte 8 Mart, yalnızca hissetmekle kalmayan, yazgısına boyun eğmeyen ve haksızlığa karşı direnen kadınlar için en önemli kilometre taşıdır. 8 Mart 1857, ABD'nin New York kentinde, yüzlerce tekstil işçisi kadının, erkeklerle eşit haklara sahip olmak adına ve ölümüne mücadeleye başladıkları gündür.

“İnsan topluluğu, kadın ve erkek denen iki cinsten oluşur. Kabil midir bu küllenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de küllenin bütünü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa bağlı kaldıkça, öteki yarısı göklere yükselebilsin?”

(Mustafa Kemal Atatürk, 1925)

Bu önemli günün anısına, iki önemli konuda, biri çalışma yaşamından diğer akademik çevreden iki yazarın değerlendirmeleriyle sizleri buluşturduk.

Küreselleşen Kriz Koşullarında Kadının Toplumsal Konumu

Perihan SARI*

Tarihsel süreçte, toplumsal ilerlemenin ilk ve önemli kazanımlarından biri olarak nitelenen, Magna Carta, gerçek kadınlar ve erkekler arasında ayrımcılık yaratan ve kadının statüsünü erkeğe göre ikincilleştiren uygulamaların da ilkinin oluşturmuştur. Feodalizmin yıkılmasıyla birlikte, kralın yetkileri sınırlanırken, seçme ve seçilme de sadece mülk sahibi erkeklerle tanınan bir yurttaşlık hakkı olarak düzenlenmiştir.

Kadınların “Büyük Toplumsal Sözleşmenin” tarafı olan yurttaşlardan ayrı ve farklı olduklarını ortaya koyan bu uygulama, bir yandan kadınlar için başka eşitsizliklere yol açarken, bir yandan da kadınların içinde buldukları durumu sorgulamalarına ve mücadele etmelerine neden olan diyalektik bir süreci başlatmıştır.

Kadınların, dünyanın tüm ülkelerinde siyasal hakları için örgütlenerek, siyah erkeklerden de sonra ve ancak aşamalı olarak seçme ve seçilme hakkını elde etmeleri ile ilgili mücadeleleri; kadın ve çocuk emeğinin sömürüsüne karşı mücadeleleri ile koşut bir nitelik kazanmıştır.

Kadınlar, sanayi devrimi öncesinde başlayan ve sanayi devrimi ile birlikte hızlanan bir süreçte üretim alanına girmiş ve vahşi kapitalist dönemde yoğun bir emek sömürüsü altında çalışmak zorunda kalmışlardır.

Avrupa’da ve ABD’de, çalışma sürelerinin uzunluğu ve ücret eşitsizliğinin ulaştığı dayanılmaz boyut çalışan kadınların başkaldırmasına neden olmuştur.

İnsanlık dışı çalışma koşulları ve düşük ücret, 1800’lerden başlayarak günümüze dek kadın ve emek hareketinin mücadele alanını belirlemiştir.

Türkiye’de kadınlar, 5 Aralık 1934’de genel seçimlere katılma, milletvekili seçme ve seçilme hakkını birlikte kazandılar.

Türkiye’de kadınların, yeni ve genç bir cumhuriyetin yurttaşlarına tanıdığı bir hak olarak siyasal haklarına kolayca ulaştığı, bu hakların mücadele edilerek elde edilmediği, seçme ve seçilme hakkının kadınlara “verildiği” yaygın bir söylemdir. Kimi zaman kadınların siyasal katılımının dü-

şüklüğüne ilişkin değerlendirmeler, bu hakların içselleştirilmemiş olması nedeniyle etkin kullanılmamasına bağlanır. Oysa, kadınların, aydınlanma devrimleri öncesinde yürüttükleri mücadele çoğu kez karanlıkta kalmış bir konudur. İşçi hareketleri gibi, kadınların hareketleri ve mücadeleleri de, görmezden gelinmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde de kadınlar, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi, toplumsal yaşama katılma yönündeki istemlerini dile getirmişler ve bu amaçla örgütlenmişlerdir. Yaygın kanının tersine, geride güçsüz de olsa bir kadın hareketinin varlığından söz etmek olanaklıdır.

Bugün Türkiye, BM ve AB’nin temel haklara ilişkin bir çok sözleşmesini onaylamış, Yurttaşlık Yasasında kadınlar için eşitsizlik yaratan maddeleri görece ayıklamış, Anayasası’nda “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” hükmünü ekleyerek aile ölçeğinde de olsa anayasal eşitliği sağlamıştır.

Oysa, gerçek yaşamda kadının eşitsiz konumu ve toplumsal yaşamdaki ikincil durumu varlığını korumaktadır. Türkiye’de bugün nüfusun yarısını oluşturan kadınlar, eşitsiz, ikincil ve kimi zaman da yaşamını yitirdiği ölümcül koşullarda varlıklarını sürdürmek zorundadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’nin, 2008 İnsani Gelişme Raporu, Türkiye’de kadın hakları konusunda atılması gerekli bir çok adım olduğunu göstermektedir.

2009 yılının son aylarında açıklanan Raporun, doğumda yaşam beklentisi, yetişkin okur yazarlığı, bütünleştirilmiş brüt ilk ve ortaöğretim okullaşma oranı, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla gibi kriterler göz önünde tutularak yapılan HDI sıralamasında (İnsani Gelişme İndeksi) Türkiye 2008 yılında 182 ülke arasında 70. sırada yer alırken, OECD ülkeleri arasında sıralamaya girememiştir.

Toplumsal Cinsiyete Göre İnsani Gelişme İndeksi (GDI) rakamlarına göre Türkiye’nin yeri 155 ülke arasında 71. sıradadır.

Parlamentoda temsil oranı, yasa yapıcı ve karar alma süreçlerinde bulunan ve üst düzey yönetici kadın oranı, profesyonel ve teknik alanda çalışan kadın oranı, kadın gelirinin erkek gelirine oranı gibi göstergeleri tanımlayan GEM “Cinsiyet Güçlendirme Ölçütü”ne göre yapılan sı-

* Devrimci İşçi Sendikaları Genel Sekreter Yardımcısı, Kadın Dayanışma Vakfı Kurucusu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı eski Çalışma Genel Müdür Yardımcısı ve Baş İş Müfettişi, Çankaya Belediye Başkan Danışmanı

ralamada Türkiye, Norveç'in birinci, Yemen'in sonuncu olduğu 109 ülke arasında 101. sırada yer almıştır.

Rapora göre, Türkiye'de kadın okumaz yazmazlığı yüzde 20, erkek okumaz yazmazlığı yüzde 5 dolayındadır. (Okur yazarlık oranı, kadın için 81,3; erkek için 96,2) Eğitimdeki sıralamada tüm gelişmiş ülkelerin gerisinde bulunan Türkiye'de kadınların toplumsal zenginlikten aldıkları pay da düşük orandadır. Erkeklerin kazancı, satın alma gücü paritesi ile 20.441 dolar; kadınların kazancı ise 5.352 dolardır. Önceki dönemde 11.408 dolar olan erkeklerin geliri son beş yılda 10 bin dolar artarken, önceki dönemde 4.038 dolar olan kadınların gelirindeki artış bin dolardan biraz fazladır. Buna göre kadınlar, erkeklerin gelirinin ancak yüzde 37'si düzeyinde gelir elde etmektedir.

KADININ EŞİTSİZ KONUMU

Anaerkil aile düzeninin geçerli olduğu ilkel komünal toplumdaki bu yana, günümüze dek kadın erkek ilişkileri eşitsiz bir gelişme göstermiştir ve günümüzde de yaşanan kadınla ilgili eşitsiz durumun kaynağını oluşturmaktadır.

Günümüzde kapitalist üretim ilişkilerinin belirlediği, yeni liberal politikaların derinleştirdiği koşullarda, geçmişten gelen bu eşitsizliklerle birlikte, kadını (ve erkeği birlikte) etkileyen çok daha ağır başka sorunlar gündemdedir.

Kapitalizmin yarattığı sınıfsal eşitsizlikler, kadın-erkek eşitsizliğini sürekli kılarken, kadının özgürleşmesi konusu da bu kısır döngü içinde olanaksızlaştırmaktadır.

Günümüzde, kadının özgürleşmesinin, kadının bireyselleşmesinin ekonomik bağımsızlıkla olanaklı olduğu herkesin ortaklaştığı bir konudur.

Ancak, kapitalist sistem kadına bu olanağı sağlayacak çalışma hakkına ulaşmada kadının eşitsiz koşullarını daha da ağırlaştırmaktadır.

Hem üretim ilişkileri alanında hem de üretimin örgütlenme aşamasında varolan eşitsizlikleri ortadan kaldırmadıkça kadının kurtuluşundan söz etmek olanaklı değildir.

Bu sistem içinde mülkiyet sahipliği de, kadının içinde yer aldığı eşitsiz ve en düşük göstergelere sahip olduğu alanlardan birini oluşturmaktadır. Kadınların, üretime yoğun katılımlarına, yarattıkları katma değere karşın, dünya genelinde zenginlikten aldıkları pay yüzde 1'ler düzeyindedir.

Kadınların kendi görüşlerini duyurabilmeleri, kendi yaşamlarını etkileyen kararları alabilmeleri, toplumsal kalkınmaya katılabilmeleri ve "kalkınma politikalarını ve hedeflerini belirleme ve etkilerini değerlendirmede söz ve karar sahibi olmaları" ile olanaklıdır.⁽¹⁾ Kadının güçlenmesi ise, "İnsanların kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmak ve onurlu yaşamak için gereksinim duydukları koşulları sağlamak üzere müdahale etmeleri ve kendi ihtiyaçlarını ifade edebilme, sesini duyurabilme, karar alımı süreçlerine eşit derecede katılma, kendi kaderi üzerinde hakim olma mücadelesi anlamına"⁽²⁾ gelir.

Kadının çalışma yaşamına etkin katılımı, kendi yaşamını belirlemede kadını birey olarak güçlendirdiği gibi, kadının toplumsal konumun da güçlenmesini sağlamaktadır. Çalışma aracılığı ile kadın özgür ve eşit bir birey olarak toplumda yer almaktadır.

ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADININ DURUMU

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Türkiye İstatistik

Kurumu (TÜİK) verileri üzerinden yapılan hesaplama göre Türkiye kadınların istihdama katılımı bakımından 189 ülke arasında 179. sırada yer almaktadır.⁽³⁾ Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı sadece Irak, Lübnan, Suudi Arabistan, Suriye, Pakistan, Yemen ve Mısır'dan daha yüksektir. Buna karşın aynı oran İran, Afganistan ve Libya gibi ülkelerin bile gerisindedir.

Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı dünya ortalamasının yarısı düzeyindedir. Dünya'da çalışma çağındaki her dört kadından ikisi istihdama dahil olurken, Türkiye için bu oran her dört kadından birine karşılık gelmektedir.⁽⁴⁾ Türkiye'de kadınların hem istihdama katılım oranları, hem de istihdam oranları düşüktür.

Üstelik, Türkiye'de son 20 yılda nüfus artışına rağmen, kadın istihdamının sayısal olarak azaldığı bir süreç yaşanmıştır. Kadınların çalışma yaşamına katılım oranı 1988 yılında yüzde 34,3 düzeyindeyken; 2009 yılında bu oran yüzde 24'lere kadar düşmüştür. 1989 yılından bu yana çalışma çağındaki kadın nüfusun 8 milyon artmasına karşın, çalışan kadın sayısı 253 bin kişi azalmıştır.⁽⁵⁾

Kadınların işgücü dışında kalmalarında cinsiyete dayalı işbölümü ve erkek egemen anlayışın etkili olduğu bir gerçektir. Kadınları işgücü piyasasından uzak tutan nedenler arasında, ev işleri, çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi kadının üstlendiği toplumsal sorumluluklar gelmektedir. Sosyal hizmetlere ilişkin kurumsal ve kamusal desteklerin yetersizliği, bu alana ilişkin toplumsal sorumluluğun maliyetini de kadınlara yüklemektedir.

Toplum içinde yaygın biçimde var olan erkek egemen yaklaşım ve tutum, kadının çalışma yaşamında yer almasında belirleyici olmaktadır. TÜİK Aile Araştırması (2009) sonuçlarına göre, erkeklerin yüzde 23'ü kadının çalışmaması gerektiğini düşünmektedir. Yüzde 64,7 oranında kadın, "Kadının asli görevinin" çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu düşünürken, aynı kanıyı paylaşan erkeklerin oranı da yüzde 60,7'dir.

15-19 yaş grubunda, eğitimde ve istihdamda kendine yer bulamayan kadın oranı yüzde 44'ten fazladır. OECD ülkeleri ortalamasında ise bu oran yüzde 8'dir. Türkiye'de

her 100 kadından 63'ü, yani yaklaşık 13 milyon kadın, kendini ev kadını olarak tanımlamaktadır. Bu oran, kadınların yarıdan fazlasının toplumsal alanda üretken bir etkinlik içinde olmadığını göstermektedir. Kadının ev içi üretiminin toplumsal bir nitelik kazanamaması, ulusal gelir hesaplarına yeterince katılmaması, kadının ev içi emeğinin yok sayılmasına neden olmaktadır.

Oysa, kadının görünmeyen emeğinin, özellikle ekonomik kriz dönemlerinin toplumsal krizlere dönüşmeden atlatılmasında ve yoksulluğa karşı direnç geliştirilmesinde yadsınamayan bir etkisi söz konusudur. Bu olgunun bir başka boyutu da, sosyal ücreti, işgücü maliyetlerini ve sosyal devletin yükünü azaltan etkisidir.

KRİZ KOŞULLARINDA KADIN EMEĞİNİN DURUMU

Çalışma yaşamı içinde yer alan kadınlar, yeni liberal stratejiler için, işgücü piyasasının düzenlenmesinde, ücretlerin düşürülmesinde, çalışma koşullarının esnekleştirilmesinde bir araç olarak görülmektedir. Kadınlar, esnek, güvencesiz, korunmasız ve ikincil çalışma koşulları ile istihdam edilerek, gerektiğinde eve gönderilerek, gerekirse merkezdeki işgücüne katılımları sağlanarak, ancak temelde çevre işgücünün ögeleri olan yedek işgücü olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, kimi zaman kadınların istihdam katılmaları, kimi zaman da evde olmalarının uygunluğu doğrultusunda politikalar sürdürülmektedir.

Kriz dönemlerinde, işlerini ilk kaybedenlerin kadınlar olması ve kadın işsizliğindeki artışa karşın, kadınların işgücüne katılımları da artmaktadır. İkiyapı olarak görünen bu durumun nedeni, gerçekte kadınların, aile gelirindeki azalma nedeniyle çalışmak istemeleri ve iş aramalarıdır. Dünyanın her bölgesinde, kriz dönemlerinde çalışan kadınların çalışma koşulları ağırlaşmakta, ücretleri düşmekte ve kadınlar en kötü koşullarda çalışmaya zorlanmaktadır. Ekonomik güçlükler, kadınları çalışma yaşamına itmekte ve kadınlar korunmasız işlerde ve insan onuruna yakışmayan koşullarda çalışmayı kabul etmek zorunda kalmaktadır.

ILO'nun Kadınlar İçin Küresel İstihdam Eğilimleri 2009 raporuna göre, krizle birlikte 2008'de işsiz sayısı 13,8 milyon kişi artmış ve 193 milyon kişiye ulaşmıştır. Bunların 112 milyonu erkek ve 81 milyonu kadındır. (6)

ILO önümüzdeki dönemde işsizlik oranlarına ilişkin öngörülerini farklı değerlendirmelere göre açıklamıştır. Küresel büyüme oranı, tarihsel işsizlik verileri ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre yapılan öngörülerde 2009'da, küresel işsizliğin kadınlarda % 6,5-7,4, erkeklerde % 6,1-7 olarak gerçekleşeceği belirtilmektedir.

Önümüzdeki dönemde, kadınların işsizlik oranında yavaşlayacakları bu "eşitlik", kadınların yaşama koşullarına olumsuz katkılar yaratacak bir durumu göstermektedir. Kadınlar ve erkeklerin aynı oranda iş kaybetmeleri, kadınların sosyal güvenlik ve sağlık alanında korunmasızlaşmalarına ve daha kötü koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır. Bu olgunun somut yansımaları, kadınların kayıtdışı çalışma oranında görülen artıştır.

Türkiye de, dünyada yaşananlara koşut süreçlerden geçmektedir. TÜİK'in Kasım 2009 verilerine dayanarak yapılan bir araştırmaya göre, son bir yıllık dönemde kadın istihdamı 501 bin kişi artarken, kayıtdışı istihdam edilen kadınların sayısında 391 bin kişilik artış yaşanmıştır. 2008

yılı Kasım ayında çalışan kadınlar için kayıtdışılık oranı yüzde 57,5 iken, 2009 Kasım ayında bu oran yüzde 59,2 olmuştur. Aynı dönem içinde erkeklerde istihdam 242 bin, kayıtdışı istihdam ise 71 bin kişi artmıştır. (7)

TÜİK verilerine göre 2009 yılında kadın istihdamı yüzde 26 olarak açıklanmıştır. Önceki döneme göre artış anlamına gelen bu durum, krizin etkisinin en yoğun duyumsandığı dönemde, kadınların kayıtdışı çalışmalarındaki artışı gösteren araştırma sonuçlarını doğrulamakta ve kadınların çalışma koşullarında gözlenen olumsuzlukları ortaya koymaktadır.

Finansal krizin etkisi, kadın istihdamını artırmak yönünde özel bir hedef saptamış olan ve bu doğrultuda strateji uygulayan AB'de de kadın-erkek istihdam oranını olumsuz etkileyen bir sonuç yaratmıştır. AB'de, üye ülkeler arasında farklılıklar olmasına karşın, 2008'de, 2010 için yüzde 60 olarak belirlenen hedefe yakın bir orana ulaşılmıştır. Buna karşın, ekonomik krizin bu pozitif durumu geriletirken, işsizlik rakamları ve işgücü piyasasında olumsuz etkiler yarattığı açıklanmıştır. (8) Mayıs 2008 ve Eylül 2009 arasında, özellikle krizin kadın-erkek sayısı bakımından daha eşitlikçi sektörlere sıçraması sonucu, kadın ve erkeklerde aynı orana yakın bir işsizlik artışı gerçekleşmiştir. AB Komisyonu'nun Kadın Erkek 2010 Eşitlik Raporu'nda, AB'de, "ebeveynler için bağımlı kişilere yönelik bakım hizmetlerine ulaşabilme, uygun izin dönemlerinden ve esnek iş sözleşmesinden yararlanabilme eksikliği"nin varlığından söz edilerek, kadınların tam zamanlı çalışmadan ve işgücü piyasasına katılımdan kaçındığı belirtilmektedir. Rapora göre, 2008'de kadınların yüzde 31,1'i, erkeklerin ise yüzde 7,9'u yarı zamanlı çalışmıştır.

SONUÇ

Kadının çalışması, çalışma yaşamında yer alması, etkinliklerinin ekonomik göstergelere yansımaları ve bu yolla kadının ulusal gelirden, toplumsal zenginleşmeden pay alması, kadının toplumsal konumunu güçlendiren önemli bir olgudur. Ancak, bu hedefi tanımlarken, kadının ekonomik yaşamda yer almasına ilişkin temel ölçütleri unutmamak ve bu toplumsallaşma sürecinin çerçevesini ve "kadına uygun iş" koşullarını, uluslararası hukuktan, BM ve Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmelerinden kaynaklanan bir dizi hak çerçevesinde tanımlamak ve karşılanmasını beklemek gereklidir.

Sermayenin birikim krizi, finansal kriz ya da henüz ortaya çıkmamış ve adı konmamış olan yeni krizlerinin, bu hakları aşındırmasına izin vermemek gereklidir.

150 yıl önce, insanca çalışma koşulları için mücadele ederken yanarak yaşamını yitiren ve bedel ödeyen tekstil işçisi kadınlar, kazanılmış hakları elde tutmak için nasıl mücadeleye edilmesi gerektiğini her zaman anımsatmaktadır.

DİPNOTLAR

(1) The Oxfam Gender Training Manual, 1994, s. 214, Toksöz, Özkazanç, Poyraz; "Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet", Ankara 2001.

(2) A.g.e

(3) Birleşik Metal-İş Sendikası Araştırma Birimi, 2009

(4) a.g.a.

(5) a.g.a.

(6) ILO 2009, s.8-9

(7) ANKA, İşveren Dergisi, Şubat 2010, Sayı 5.

(8) AB Komisyonu Kadın Erkek Eşitliği 2010 Yılı Raporu, ÇSGB AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Bülten Sayı 52.

Savaş ve Kadın

Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR*

Şiddet kavramı kişinin kendisine, bir başkasına, bir grup veya topluluğa kasıtlı olarak uyguladığı ve yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ve mahrum etme ile sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan fiziksel güç ve tehdit olarak tanımlanmaktadır (Krug et al., 2002).

Savaş, denilince akla askerlerin (erkek) ölümleri akla gelir. Savaş, bunun çok daha ötesinde topluma yıkım getirmektedir.

Bir toplu şiddet türü olan ve politik şiddet olarak da adlandırılan savaş; açlık, sefalet, yoksulluk, kadın ve çocukların aşığılanması, tecavüze uğraması, fahişeliğe zorlanması ve ölüm demektir.

İnsanlık tarihi boyunca 15 bin savaşta yaklaşık 4,5 milyar kişinin yok olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam günümüz dünya nüfusunun üçte ikisinden fazladır. Göreli olarak yakın dönemde gerçekleşen II. Dünya Savaşı'nda ise her ulustan 52 milyon insan ölmüş, 34 milyon insan sakat kalmıştır. Son yüzyılın ikinci yarısına kadar olan döneme ait bu bilanço, daha çok ulusal askeri güçler arasında gerçekleşen savaş ve çatışmalara dayalıdır.

Son yüzyılın ikinci yarısından sonra ise ırka, dine veya etnik nedenlere dayalı iç savaşlar ile bölgesel çatışmalar ağırlık kazanmıştır. Bu durum sivil nüfusun büyük ölçüde kurban haline gelmesi ile sonuçlanmıştır. 1990'lı yıllarda savaşın doğrudan ya da dolaylı etkileriyle ölen her 10 kişiden 9'u sivilidir (Köker, 2006). Bir diğer kaynağa göre 1989-1997 yılları arasında 69 ülkede 103 silahlı çatışma yaşanmış olup, bu çatışmaların nüfusun %75'ini etkilediği tahmin edilmektedir. Bu rakamın geçen yüzyıl başlarında yalnızca %5'ler düzeyinde olması, sivil nüfusun yaşadığı tehlikenin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Hala savaşlarda ölenlerin büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmasına rağmen, kadın ve kız çocukları savaşın birçok olumsuz sonucu ile karşı karşıya kalmaktadır. Birleşmiş Milletlerin 2002 raporuna göre kadınlar ve çocuklar günümüzün silahlı çatışmalarının en büyük kurbanları arasında yer almaktadırlar (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu-UNFPA, 2006).

20. yüzyılda büyük çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu sivillerin ölüm oranındaki dikkate değer artışın nedeni, savaş teknolojisindeki ve taktiklerindeki değişime bağlanmaktadır. Bu yüzyılda ağır ateş gücüyle birleştirilmiş ve genellikle havadan yapılan yüksek teknolojiye sahip savaş, alanlarda yapılan ordu çarpışmasının yerini almıştır. Askeri strateji olarak ise elektrik ve diğer endüstri santralleri, su dağıtım sistemleri, hastaneler ve iletişim sistemleri gibi sivil alt yapı tesislerini yok etmek için tam isabetli bombardıman denen yola başvurulmaktadır. Bu durum ülkeler arası çatışmaların belirlenmiş bir savaş alanı içerisinde yapılmasını engelleyerek, silahlı savaşçıların öldürmek, tecavüz etmek, terörize etmek ve sınır dışı etmek için sivilleri hedef alması ile sonuçlanmaktadır. Öte yandan kara mayınlarının tarım alanlarına, su kaynaklarına ve pazarların olduğu yollara yerleştirilmesi de kadın ve çocukların ölmesi veya yaralanmasına yol açmaktadır. Dünyada 90 ülkenin sınırlarında mayın bulunmakta olup, her yıl 15.000-20.000

kişi bu nedenle ölmekte veya yaralanmaktadır. Bu kişilerin %70'inden fazlası sivilidir (Köker, 2006).

Olayın bir başka yönü de, bazı ülkelerde bulunan kadın askerlerle ilgilidir. Savaşan kadınlar erkek meslektaşlarının cinsel taciz ve tecavüzleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. ABD ordusundaki kadın askerlerin %30'u tecavüze veya tacize uğradıklarını açıklamışlardır. Tecavüze uğrayan bu asker kadınlar ya savaş sırasında ya da savaştan sonra sıklıkla intihar etmektedir. Savaştan yaralı ve sağlam dönen asker kadınlar, bu kez de, ruhsal sorunlarla mücadele etmek zorundadırlar. Gerekli psikolojik yardımı alamayan kadın askerler intihar, evden ve aileden uzaklaşma, herhangi bir işte başarılı olamama ve sonunda evsiz barksız kalma sorunları ile karşı karşıyadırlar (Gürkaynak Collier, 2009).

Savaşın, kadınlar için doğurduğu diğer bir sonuç, sivil kadınların savaş ortamlarında tecavüz, cinsel işkence ve cinsel sömürüye sunuk kalmaları, yani kadınlıklarının istismar edilmesidir. Tecavüzün savaşta silah olarak kullanılması, M.Ö. 2000 yılının başlarına kadar gitmektedir. Başlangıçta yenilmiş halkların kadınlarına tecavüz etmeyi mutlak teslimiyetin göstergesi olarak kullanan işgalci güçler, ardından gasp edilen kadınları hizmetçi köleler olarak kullanmışlardır (Köker, 2006). Son yıllarda başta tecavüz olmak üzere kadınlar ve kız çocuklarının sistematik cinsel istismarı, silahlı çatışmaların, özellikle etnik temizliğe dayalı iç savaşların terör silahlarından biri haline gelmiştir.

İnsan Hakları için Hekimler tarafından 2002 yılında hazırlanan rapora göre, Ruanda'da 1994 yılındaki etnik soykırım süresince tahminen 500.000 kadına tecavüz edilmiştir. 1999 yılında yapılan bir araştırma, araştırmaya katılan kadınların bu dönemde %39'unun tecavüze uğradığını, %72'sinin tecavüze uğrayan kadın bildiklerini ortaya çıkarmıştır. Sierra Leone'de kadınların %50'si tecavüz, işkence ve cinsel köleliği içeren cinsel şiddet görmüştür. Liberya'da kadın ve genç kızların %40'ı kötü muamele kurbanı olmuştur. Bosna'da etnik temizlik kampanyasının bir parçası olarak 1990'lı yıllarda 20.000-50.000 arasında kadın tecavüze uğramış, Kongo'da binlerce kadın ve çocuk toplu tecavüz kurbanı olmuştur. Ağustos 1998-1999 arasında tahmini 23.200 – 45.600 Arnavut asıllı Kosovalı kadın tecavüze uğramıştır (UNFPA, 2006).

Daha yakın döneme ait bilgiler Irak'ta yaşananlara ilişkindir. Başta Ebu Garib Cezaevi olmak üzere, tecavüz kamplarına dönüştürülen cezaevlerinde kadın mahkumların dışarıdan doğum kontrol hapları istedikleri dünya kamuoyunca bilinmektedir. Ayrıca cezaevinden çıkan pek çok kadının kayıplara karıştığı da bilinmektedir. Öte yandan Irak'ta kadına yönelik şiddet, sadece işgalcilerle sınırlı kalmamıştır. İslam dininin namus anlayışı dolayısıyla pek çok Iraklı ailenin, cezaevinde işgalcilerce tecavüze uğramış kızları ile eşlerini kirlenmiş gördükleri için öldürdükleri veya intihara zorladıkları söylenmektedir. Ancak Irak'ta kaç kadının kaçırıldığı, nerelere götürüldüğü, kaç kadının ne tür işkenceler gördüğü henüz netleşmiş değildir (İmak ve Koçak, 2004).

Eski Yugoslavya'da Müslüman kadınların ve Ruanda'da Tutsi'li kadınların, çatışma sırasında tecavüz edilerek katledildiğini gösteren soruşturmalara kadar savaşta tecavüz

* Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

ve cinsel sömürü sistematik olarak belgelere dökülmemiş ve savaş suçu ve işkencesi olarak kabul edilmemiştir.

Erkeklerin namus anlayışlarını kadın bedeni üzerinden ifade etmeleri, kadınların savaşın bilinçli bir şekilde seçilmiş hedefleri arasında yer almalarına neden olmaktadır. Kadınlar tecavüze uğradıklarında, -hemen her kültürde- erkeklerin korumasına muhtaç bir mülk olarak görüldükleri için, erkeklerin (ve ulusun) namusu kirletilmiş olmakta ve bu yolla gerçek düşman olan erkek aşağılanmaktadır. Ancak ne yazık ki Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin vurguladığı gibi, "tecevüz savaşlarda bir silah olarak kullanılmaya başlandığında, kız çocukları ve kadınlar üzerindeki etkisi sıklıkla ölüm olmaktadır" (UNICEF, 2004).

Ölümlerle sonuçlanmayan tecavüzler ise, psikolojik sorunların yanı sıra, bazı fiziksel sağlık sorunlarına da neden olmaktadır. Bunlardan bazıları dış üreme sistemi yırtıkları, kendi kendine düşük yapmanın doğurduğu komplikasyonlar, düşüklükler, HIV/AIDS de dahil olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmadır. Kongo'da dış üreme sistemi yırtıkları binlerce sayıyı aştığı için artık savaş suçu sayılmaktadır. 2003 yılında Liberya'nın Monrovyaya sağlık kliniğine başvuran kadınların en az bir cinsel yolla bulaşan hastalığa sahip olduğu belirlenmiştir. Ruanda'da, 2000 yılında, 1000 etnik soykırım kurbanının eşi olan kadın üzerinde yapılan bir araştırma, tecavüze uğramış kadınların %67'sinde HIV virüsüne rastlandığını saptanmıştır (UNFPA, 2006).

Askeri eylemlerin bir yönü saldırı ve tecavüz iken diğer bir yönü de fuhuştur. Kadını aşağılamak askeri eğitimlerin bir parçasıdır ve pornografi ile fuhuş askerlerin resmi eğlence aracı olarak onay görmektedir. Ayrıca düzenli yürüyen bir genelev sisteminin erkek cinsel saldırganlığını önleyeceği, orduda cinsel yolla yayılan hastalıkları azaltacağı ve askerlere moral desteği vereceği genel kabul görmektedir. Ancak bu anlayış askeri genelevler, tecavüz kampaları ve gittikçe büyüyen fuhuş sektörünü doğurmakta ve beslemektedir. Japon tarihçiler Japon Kraliyet Ordusu'nun II. Dünya Savaşı sırasında çoğunluğu Koreli, Taylandlı ve Filipinli 200.000 kadar genç kıza fahişeliğe zorladığını ortaya çıkarmıştır. Japonya da, savaş sırasında işgal ettiği topraklardaki askerleri için "askeri genelevler" kurup, burada kızları zorla çalıştırdığını kabul etmiştir. Benzer bir şekilde Naziler toplama kamplarının hemen yanında "evler" açarak genç ve güzel kızları burada istihdam etmişler, hamile kalanları ise hemen öldürmüşlerdir.

Barış zamanında güvenlik sağlamak için yapılan girişimler de, benzer sonuçlar doğurmaktadır. ABD'nin savaş caydırıcılığı amacıyla dünyanın çeşitli bölgelerinde kurduğu askeri üsler, askerlerin cinsel gereksinimleri ile konuşulan ülkenin bu gereksinimleri karşılama potansiyelini de gündeme getirmektedir. Uluslararası Af Örgütü, NATO'yu ve Birleşmiş Milletler üst düzey yönetimi üyelerini Kosova'daki beyaz kadın ticaretini desteklemekle suçlamaktadır. Bu kapsamda % 80'i 18 yaşın altında (üçte biri de 14 yaşın altında) olan yaklaşık 2.000 kadının, fuhuş sektöründe çalışmaya zorlandığı, 1999 yılındaki NATO müdahalesi öncesinde bölgede yalnızca 19 genelev varken bu sayının 2004 yılında 200'ü bulduğu belirtilmektedir.

Daha da önemlisi kadına yönelik aşağılama ve şiddet bir kez gündeme geldiğinde, yalnız çatışma ve işgal sırasında değil, sivil hayatta da karşılık bulmaktadır.

Dünyada her 150 kişiden biri (toplam 40 milyon insan), savaşlar nedeniyle yurdundan sürülmüş durumdadır ve

mülteciler ile sürgün edilenlerin %80'ini kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Kadınlar ve çocuklar gerek göç sırasında gerekse yerleştirildikleri mülteci kamplarında, şiddete maruz kalmaktadırlar. Savaştan veya çatışmadan kaçarak başka ülkelerin sınır kapılarına yönelen kadın ve çocuklar genellikle güvenli olmayan mayın döşeli yollarda ya sakat kalmakta ya kaçak mafyası tarafından tecavüze uğrama tehlikesi altında yoluna devam etmekte ya da yardım etme karşılığında cinsel ilişki teklifi ile karşı karşıya kalmaktadır. Mülteci kamplarına ulaşabilenler ise, görevli askerler veya mülteci erkeklerce tecavüze uğramakta, gereksinmelerinin karşılanabilmesi için, cinsel sömürüye maruz kalmaktadır. Batı Afrika mülteci kamplarındaki kadınların büyük bölümünün "Barış Gücü" askerleri ve yardım görevlileri tarafından cinsel olarak sömürüldükleri resmi olarak kayıtlara geçen olaylardır. Ayrıca malzeme, gıda yardımı ve sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında, kadınlar aleyhine cinsiyetçi ayrımcılıklar gözlenebildiği gibi, kadınlar kısıtlı olan gıdadan yararlanmada, ailenin diğer bireylerine öncelik tanıyamamaktadır (İmak ve Koçak, 2004). Veriler kısıtlı olmakla birlikte bu durum, mülteci kadınların ve kız çocuklarının erkeklerden daha yüksek ölüm oranlarına sahip olmalarına neden olmaktadır (Köker, 2006).

Bosna ve Ruanda'da etnik temizlik için yapılan kitle- sel tecavüzlerden sonra, 2002 yılında kurulan Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi, savaşlarda kadınlara yönelik cinsel şiddet ve toplumsal cinsiyet şiddetini savaş suçu olarak kabul etmiştir. Bu çerçevede her iki ülkede de cinsel şiddet "soykırım" suçu kapsamında ele alınmıştır. Nadir bazı yargılamalarda, suçu işleyen askerlerin yanı sıra, amirleri de yargılanmıştır. 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurul Toplantısı'nda kabul edilen "Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) kadına yönelik cinsel şiddete karşı hukuki yaptırım öngörmüştür (İmak ve Koçak, 2004).

Sonuç olarak, bütün bu olumlu gelişmelerin ötesinde kadına yönelik militarist şiddetin görünür kılınması ve önlenbilmesi için kadınların ulusal ve uluslararası ölçekte örgütlenmesi ve dayanışması önemli ve gereklidir. Bu örgütlülük, savaşa karşı barışı ve halkların kardeşliğini savunmalı, askeri güçlerin insanlık dışı taciz, tecavüz ve işkence politikaları ile kadınlara yönelik şiddet ve her türlü ayrımcılığa karşı birlikte hareket etmelidir.

Kaynakça

- Gürkaynak Collier N. (2009). Savaş ve Kadın. <http://www.kanaldhaber.com.tr/HaberDetay.aspx?haberid=568328&catid=33>, (3 Mart 2010)
- İmak H. ve Koçak F. (2004). NATO'nun savaş ganimeti: Kadınlar <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=18&ArsivAnalID=20791>, (5 Mart 2010).
- Kemerli N. 2008. Fethedilecek Bir Objeye Olarak Kadın Bedeni. Şiddete Karşı Düşünce Ortamı (Sempozyum Kitabı). 19-20 Nisan 2008. Çağdaş Sanatlar Merkezi. Ankara. Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Çankaya Belediyesi, Türkiye Gençlik Federasyonu.
- Köker G. (2006). Kadın ve Savaş. http://www.keditor.com/yazilar_14.html, (4 Mart 2010).
- Krug, E.G. et al (eds) (2002), World Report on Violence and Health, World Health Organisation, Geneva. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf, (20 Temmuz 2009).
- UNFPA (2006). Sexual Violence Against Women and Girls in War and Its Aftermath: Realities, Responses, and Required Resources. A Briefing Paper Prepared for Symposium on Sexual Violence in Conflict and Beyond. 21-23 June 2006. Brussels - Belgium. By Jeanne Ward and Mendy Marsh. UNFPA. <http://www.unfpa.org/emergencies/symposium06/docs/finalbrusselsbriefingpaper.pdf>. (3 Mart 2010)
- UNICEF - Inter-Parliamentary Union (2004). Child Protection A Handbook for Parliamentarians.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği 20 Yaşında

Bülent İLİK*

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği bu yıl kuruluşunun 20. Yılıni kutluyor. Derneğin Türkiye genelinde Şube sayısı 100'e yaklaştı. Genel Merkezi İstanbul'da olan Derneğin ilk Şubesi olan Ankara Şubesi'de 20.yılıni 2009 yılında yitirdiğimiz Prof.Dr. Türkel Minibaş anısına bir dizi etkinlikte kutluyor. 14 Şubat 2010'da gerçekleştirilen Çalıştay da bir de panel düzenlendi.

2009 yılında Ülkemiz ve ÇYDD için çok önemli iki bilim insanı ve önderi yitirdik. Türkel Minibaş ve Türkan Saylan onurlu yaşamları ve çabalarıyla öncü oldular, umut oldular.

Panelde, "İçinde bulunulan dönemde Türkiye ve Dünyadaki gelişmelerin STK'lara yansımaları ve gelecek için öngörüler" ana başlıkları ile izleyici katkılarına yer verildi. Paneldeki konuşmanın kısa bir özetini Çalışma Ortamı'nın sevgili okurları ile de paylaşmak istedim.

2010 yılında Dünya'da da, Türkiye 'de de temel sorunlardan birisinin kavramların içinin boşaltılması ya da çarpıtılması olduğunu düşünüyorum. Bir iki örneği anımsamak bile yeterli olacaktır. Irak'ı işgal eden sömürgecilerin temel sloganı Irak'ı özgürleştirmektir. Bugün Irak, yakılıp, yıkılmış, yağmalanmış ve neredeyse hepsi birbirine düşman edilmiş insanların Ülkesi. Görünen o ki güçleri yeterse sırada İran'ın "özgürleştirilmesi" var. Uzatmadan bir başka örnek, bir yandan barış, insanlık çığlıkları atılırken Avrupa'nın göbeğinde lime lime edilen ve daha da yeni Devletçikler çıkarılabilir mi diye uğraşılın Yugoslavya. İnsanlık adına "katliamlara seyirci kalan", seyirci kalmak ne kelime görünür, görünmez hamlelerle destekleyen "yeni sömürgeciler".

Şimdi bunlar hiç yaşanmamış gibi panelin bir iki gün öncesinde Kıbrıs'la ilgili buyruklar sıralayan "özgürlükcü Avrupa Parlamentosu". Unutan akıllar için "Muratağa, Sandallar, Kanlı Noel" bir şey ifade eder mi dersiniz?. Ya da sadece "Yes de annem" mi denmeli.

Küreselleşmenin bu yüzünden biraz da Türkiye'ye dönük kavramların, kurumların içinin boşaltılmasına bakabiliriz. Kırşehir ziyaretinde karşılama töreni sonrasında odasında konuk ettiği Gazi Mustafa Kemal'i konuk koltuğuna buyur edip, kendisi de Makamına oturup bilgi veren ve sonrasında, gazetecilere "o Makam benim değil Devletin, Milletin bana emaneten verdiği" Makam diyebilen ve Gazi'den de övgü alan Vali ile, kamuoyunun ve yargının gündemini "sınırsız övgüler ve muhtelif eşyalarla" meşgul eden Vali'leri yan yana düşünür müsünüz?

Danıştay'ın Yargıtay'ın, Anayasa Mahkemesinin kimi kararlarına karşı en ağır biçimde karşı çıkıp, ideolojik bulup, başka davalarda "konuyu bağımsız yargıya" bırakalım yaklaşımını ne kadar inandırıcı bulacağız.

Kadının özgürlüğü adına "sadece türbanın" konuşulup, özgür kadınların toplantılarda, sofralarda, kimi kez düğünlerde bile ayrı yerlerde oturtulmasına ne demeli.

Bu bölümü başka iki örnekle bitirmeli. Aydınlığın yüzü olması gereken Üniversitemizde öğretim görevlilerine seçim yapıyoruz. Öğrenciler ve çalışanlar olmasa da bu seçimlerin sonucunda öğretim görevlileri kendi içlerinde 6 aday belirliyorlar. Bildiğiniz süreçte bu YÖK'te üçe indiriliyor ve sonuçta Cumhurbaşkanı "dün olduğu gibi" istediğini "yargı yolu kapalı olarak" atıyor. Anayasa tartışmalarında hiç bunun en azından öğretim üyelerinin iradesini çok da ciddiye almamak olduğunu duyuyor muyuz? Katsayı için çırpınan YÖK'ün, kalacak yer bulamayan öğrencilerin yurt sorunu veya çok büyük başka sorunları ile ilgili "merak etmememizi sağlayacak" bir tek önerisini anımsıyor musunuz?

Ankara'da Tekel işçileri direniyor. Onlara verilen karşılığı biliyorsunuz. İşin özündeki "yeni çalışma koşulları" önerisi çalışanların başına gelen ve daha da çoğaltılarak getirilmeye çalışılan yeni tutsaklık önerisi. İşçilerle karşı karşıya getirilen güvenlik görevlilerinin bile bir dönem sonra artık adına 4 b'mi, c'mi denilir bilinmez statüde çalıştırılacağını tahmin etmek güç değil. Cumhuriyetin tüm mirasını "babalar gibi satarken" gözlerden kaçan "yetim hakkı" nitelemesi de aslında bir başka kavramsal çarpıtma değil mi? Bir işçi neden 10 ay çalıştırılıp, iki ay zorunlu izine ayrılır dersiniz? Aldığın maaşın üçte birine, "zaten buna çalışacak milyonlar" var gerekçesiyle razı olunmalı mı?

Kavramlar ve kurumları böylesi eğip, büküğünüz zaman aslında bilerek veya bilmeyerek "bir arada yaşamayı sağlayan" ve önemlice bir bölümü toplumsal bellekte, genlerde gizli "toplumsal sözleşmeyi" de eğip, büküyorsunuz demektir.

Tam da bu noktada toplumsal umut sorunsalı gündeme gelir. Kendisi, ailesi, Ülkesi ve insanlık adına umutlarını, yaşama sevincini yitirenlerin hangi uçlara, bireysel veya toplumsal patolojilere savrulacağını tahmin etmek güç değildir.

Ölümü kutsamak adına değil ama 68 ve 78 kuşağının yitirdiği evlatlarını ardından "akın var güneşe akın, güneşi zaptedeceğiz, güneşin..." bağırsıkları en umarsız anda bile bir umuda tutunmak değil miydi?

Bugün umudu yeşertecek, yaşatacak olan demokrasidir. Bu kademe kademe soyutlanıp, gerektiğinde el kaldırıp, oy vereceklerin öne çıktığı "temsili bir demokrasi" değildir. Katılımlı, eylemli, örgütlü, çoğunlucuk değil, çoğulcu çok sesli bir demokrasidir. Kimlikleri yok saymayan, küçümsemeyen ama insanı ve insanlığı tek bir kimliğe ve bedene de hapsetmeyen demokrasi.

Siyasal partilerde Liderin her şey olduğu, neredeyse 2. bir ismin bile anımsanmadığı, bağırın, çağırın, kendisinden başka hiç kimseyi konuşmuyunan bir sistem demokratik değildir, olamaz.

Demokrasi her şeyden önce "yurttaş"ı temel alır. Haklarıyla, sorumluluklarıyla. Sivil toplum kuruluşları bunun en önemli araçlarından birisidir. Sorunları, gereksinimleri, çözüm önerilerini gündeme getirir, öncü uygulamaları başlatır, toplumun farkında olmadığı konuları araştırır, baskı unsuru olur.

Bu çerçevede ÇYDD'nin etkin sorumluluklar üstlendiğini ve başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin kızlarımızın okutulması, yatılı bölge okullarının geliştirilmesi, üniversiteli gençlerin desteklenmesi çok ama çok önemlidir. Ancak burada kritik nokta STK'ların bu temel toplumsal sorunların çözümünü tek başına üstlenmeye kalkması veya bunu çözebileceğini sanmasıdır. Kurtarıcılık saplantısı denilebilecek bu yaklaşımın yerine, ÇYDD'nin "Kardelenlerde" yaptığı gibi bir yandan başarılı, öncü uygulamaları başlatıp, sürdürmek ama bunun yanında bu sorunu ve çözüm istemini Ülke gündeminde tutabilmektir.

STK'lar açısından bir başka önemli yaklaşım sorunu, "gereksinim, sorun sahibi kişi ve grupları" için içine yeterince katmadan, onlar adına çözümler üretmeye çalışmaktır.

Örneğin mahallenin çöp sorunu veya yeşil alan için süreçte orada yaşayanları katmadan üretilecek her model güçlüklerle karşılaşacak demektir. Kadınlar "siddete direnin" demek yetmez. Nasıl'ı da birlikte üretmek gerekir. Yukarıdan aşağıya bakış ve örgütlenme gerçek, kalıcı çözümün de, demokrasinin gelişmesini de olumsuz etkileyecektir. "Beni, bizi, benim dışımda ve bana rağmen" değiştirmeye çalışmak bir müddet sonra bunu yapmaya çalışanları da yoracak ve bıktırarak ve hatta çalışmaktan vaz geçirebilecek bir süreçtir. Yeni kullanılan kavramla "öğrenilen çaresizliğin" alt yapısında bu yaklaşımların da payı vardır.

Çağdaş toplum, örgütlü, katılan, umutları diri toplumdur. Konuşabilen, soru sorabilen, demokratik tepkisini gösterebilen toplumdur.

Aydınlık ve çağdaş bir Ülkeye, Dünyaya olan inanç ve umutları.

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Dr., Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Çankaya Şube Başkanı

Düşünce'den Partileşmeye Yeşiller

Bilge Kağan ŞAKACI*

Çevre eylemlerinin yirminci yüzyılın ikinci yarısında artmasının başlıca üç nedeni bulunmaktadır. Bilimsel çalışmalar sayesinde hareketin çevre korumaya yönelik bileşenleri genişletilmiş, Amerika ve Avrupa'nın dışında birçok ülkede de çevreye ilişkin değerlerde gelişmeler olmuş ve çevre sorunlarına bakış açısı değişmiş; çevre çok daha geniş anlamda idrak edilmeye başlanmıştır. Çevre sorunları uzun süreli olarak tüm insanlığın yaşamını tehdit eden bir sorun haline gelmiştir (Kaplan, 1999: 95). Çevre sorunlarının kavranmasına yönelik bu anlayış değişikliği bir ülkenin çevre siyasetini aşan bir içeriğe sahiptir. Bu içerik, hem ulusal hem uluslararası seviyede çözüm arama çabalarının yanında, ekonomi politikten ekoloji politikğe uzanan bir zihniyet değişimi ve çevreyle ilgili politik ideolojik hareketleriyle de yakından ilgilidir. Dolayısıyla çevre sorunlarını siyasetten soyutlamak pek olası görünmemektedir (Ökmen, 2004: 341-342). 1960'ların sonlarında Batı Avrupa ülkelerinde ve ABD'de öğrenci olayları başladığından beri çevre sorunları iç ve dış siyasetin hep içinde olmuştur. Halkın çevreye gösterdiği ilginin içerik ve seviyesine bağlı olarak çevre sorunları kimi ülkelerde kamu örgütlerinin sorumluluğuna bırakılmış, kimi ülkelerde çevreyi korumak ve geliştirmek gayesinde olan partiler kurulmuştur. Kimi ülkelerde ise, kamuoyunu türlü baskı kümeleri seçimlerde sonuç almak amacıyla etkilemeye çalışmıştır. Nükleer santraller, temiz hava, yeşil çevre gibi konularda protesto gösterilerinde bulunan baskı kümelerinin, ülkeden ülkeye değişen düzeyde kamuoyu üzerinde etkileri olduğu görülmektedir. Çevre sorunlarının siyasallaşma derecesini her ülkede geçerli olan sistemin kapitalist ya da sosyalist olması, siyasal rejimin katılımcı veya otoriter olması da etkilemektedir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 293-294). Kısaca makalede düşünce, hareket ve partileşme sürecindeki yeşillerin görüşleri ana hatları ile ortaya konulmaya, bu sayede de nasıl bir dünya görüşü savdukları incelenmeye çalışılacaktır.

Çevreci Siyasal Akımlar

Çevre ile ilgili uluslararası seviyede faaliyetler yoğunlaşırken, özellikle sanayileşmiş Batı ülkelerinde kitle hareketlerine varan gelişmeler gözlenmektedir. Bir yandan radikal hareketlere kadar yeni çevreci toplumsal hareketler başlarken, bir taraftan da eskiden var olan çevresel örgütler büyümüştür. Bu toplumsal hareketler bir yandan meclislere kadar uzanırken bir taraftan da meclisleri reddeden yeni bir boyut kazanmaktadırlar. Çevreci gruplar, çevre sorunlarının artmasına paralel olarak nükleer silahlara, hava alanlarına karşı yoğun bir protesto gösterilerini başlatırken bazıları daha radikal çözümler de öne sürmektedir. (Görmez, 2003: 98). Bununla birlikte, çevreci siyasal akımları ana hatlarıyla üçe ayırabiliriz. Birinci akım, "doğa korumacı gelenekçiler"dir. Yarıcı maddeci değerlere ve ekonomik bireyciliğe birçok açıdan karşı çıkmakla beraber özünde kapitalist sisteme ve sanayileşmeye karşı değildirler. Kendi görüşlerine uygun değişikliklerin ortaya çıkmaları konusunda karamsardırlar. Yasa yoluyla baskıyı, taleplerinin temel bir parçası olarak görürler. İkinci akım, "radikal özgürleştirici çevreciler"dir. Küçük ölçekli kendine yeterli toplulukları

hedefleyen, insan doğasıyla ilgili iyimser, kişisel özerkliklerine düşkün yaklaşımlar taşırlar. Kapitalist sisteme muhaliftirler. Bir teknolojik durumun, başka bir teknolojik gelişme ile değişmesi neticesinde çözülebileceği düşüncelerinin tamamen karşısındadırlar. Yeni yaşam tiplerini benimsemeye istek duyarlar. Üçüncü akımda yer alanlar ise, bu iki grubun arasında yer alan ve tartışmasız çoğunluğu oluşturan reformculardır. Çevre sorunlarını kapsayan geniş bir alana yakın ilgi duyar, hakim toplumsal söylemleri desteklerler. Temelde merkezîyetçi sayılabilirler. Sosyal demokrat, İşçi ve Liberal partiler saflarında yer alırlar. Yeşiller ve derin ekolojistler de kendilerini bu sınıflandırmanın içinde görmemektedirler. Görüldüğü gibi hemen hemen bütün ekolojik grupların sorunlara bakış açılarında, ekolojik sorunların nedenleri konusundaki görüşlerinde ve önerilen toplum modellerinde birbirinden son derece önemli farkları mevcuttur.

Yeşil Hareket

1970'li yıllarda kapitalist sisteme önemli tenkitler yönelerek popülaritesini artıran ve sonraki yıllarda insan-doğa ilişkisi bağlamında farklı birçok tepkiyi de bünyesinde birleştiren yeşil hareket, bu noktadan sonra siyasallaşmaya başlamıştır (Ökmen, 2004: 343-348). "Yeşiller" kavramı, özellikle çevre kavramına göre farklı anlamlara ve işlevlere sahiptir. Kavram, 1983 seçimlerinde Alman yeşillerinin federal meclise temsilci sokma başarısını elde etmesinden sonra moda olmaya başlamıştır. Bu çerçevede kurulan yeni partilere "isim babalığı" yapmıştır. Ayrıca önceden kurulmuş benzeri partiler de ismini bu yönde değiştirmiştir. Örneğin 1984'te partileşen Fransız Ekolojistleri, partilerinin ismini "Ekolojist Parti-Yeşiller" koymuştur. "Yeşiller" kavramı özellikle partileşme sürecinin ve seçimlerde elde edilen "başarı"nın ardından diğerlerine göre daha siyasal bir içerik kazanmış, giderek kitle hareketi haline gelen "ekolojistler" in politik alandaki konumlarını sembolize eden ortak bir kavram haline gelmiştir. Buna ek olarak diğerlerine göre daha geniş anlamlar da taşımaktadır. Ekolojik denge, çevre sorunları, silahsızlanma ile ilgili olanların yanında, bunlarla ilişkili diğer siyasal-sosyal konuları kapsayan ve bunlar karşısında yeni anlayışı, tavrı ortaya koyan bir içeriğe sahiptir. "Çevresel endişeler" in yanında diğer sosyal ve ekonomik sorunların yeşiller kavramı içinde bulunmasının önemli sebepleri vardır: Sebeplerden birincisini, çevre sorunlarını diğer sorunlarla içiçe yer alması ve bunun iyice kavranmış olması oluşturur. Sorunun çözümü yeşillere göre, aynı şekilde bütüncü bir yaklaşımı gerektirmektedir. İkincisi ise, büyük ölçüde "yeşil partiler" in merkezi kadrolarının "mücadeleci" ve "sosyalist" geçmişe sahip olanlardan meydana gelmesidir. Diğer bir önemli neden de, "partileşmenin" bir gereği olarak, yeşillerin diğer sorunlarla da ilgilenmek durumunda olmasıdır. Ancak bütün bunlara rağmen "yeşiller" imajı, büyük ölçüde doğaya, enerji kaynaklarına ve silahsızlanmaya verdikleri önemle özdeşdir (Öz, 1989: 28-34).

Yeşillerin düşüncesi, toplumun yerinden ve tabana dayalı bir demokrasiyle yönetilmesi temeli üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yeşil toplum, karşılıklı yardımlaşmaya ve sosyal sorumluluğa "evet", şiddete "hayır" diyen bir toplum-

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

dur. Böyle bir toplumda, gönüllü olarak insanlar sade bir hayat sürdürürler. İnsanların kendilerine güvenleri açıktır. Bu toplumda doğaya saygı, yaşamın kutsallığı, ekolojik tarım önemlidir (Naess, 1994:10). Yeşil hareketin ana teması kapitalizmin çelişkilerini görmek için önemli bir sebeptir ve insanlar bu bağlam etrafında bütüncül bir tenkidi geliştirmeye başladılar. İnsan-toplum ilişkilerini her alanda sorgulama da güçlü bir isteği olarak kabul etmek gerektiği (Bahro, 1989: 47) konusunda görüş birliğine vardılar. Yeşil hareketi değerlendirmek değil, "yurttaş girişimlerine dayalı" yeni bir siyasi anlayışın geliştirilmesini sağlamaktır. Devlet denetimi dışında ve sivil toplum içinde yeni bir ilişkiler ağı kurup, meclisi de sergileme aracı olarak kullanma düşüncesindedirler (Şimşek, 1993: 20). Bu bağlamda sol akımların yeşillere bakış açıları da çok farklıdır. Sol akımlar, burjuvazinin kitleleri kandırarak için yeni bir aracı olarak yeşil hareketi değerlendirilmektedir (Özer, 2001: 68). Yeşiller, bu yönleri ile batıda kapitalizmin, doğuda komünizmin "asi çocukları" olarak doğup gelişmişlerdir. Yeşil düşüncenin neo-faşist düşünce ile bağlantısını kuranlar ve otoriter-muhafazakar düşüncelerin yeşiller içinde mevcut olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Yeşillerin program ve disiplin karşıtı eğilimleri, içlerinde farklı unsurların yer almasına sebep olmaktadır. Yeşillerin devlet sistemine farklı bakmaları, meclislerde yer alma istekleri çelişki gibi görünebilir. Bir görüşe göre 1970'lerde yoğunlaşan çevre sorunları karşısında mevcut partilerin yeterli duyarlılığı göstermemesi karşısında ekolojistler baskı grubundan partileşmeye doğru kaymışlardır. Kuşkusuz meclis, seslerini daha kolay duyurabilecekleri bir alandır (Şimşek: 1993: 22-24).

Yeşil Partilerin Tavrıları

Genel olarak yeşil partilerin tavrıları incelendiğinde kimi özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yeşil partilerin söylemde ve ideolojide öne çıkardıkları konular, ekoloji, katılımcı, doğrudan demokrasi, bireycilik, genel bir solkanat eşitlikçi tavır, Üçüncü Dünya ile dayanışma ve tek taraflı silahsızlanmadır. Yeşiller, uluslararası işbirliği yoluyla doğal çevrenin korunmasını, tek taraflı silahsızlanma ve nükleerden arındırılmış bir Avrupa aracılığıyla da barışı amaçlamaktadır. Ekonomik büyümeye doğrudan karşı çıkış temsil etmektedirler. Maddî ürünlere daha az vurgu yaparak ve bireyselleşmeyi, kendini tayini, kendini gerçekleştirmeyi öne çıkararak alternatif bir hayat tarzını savunmaktadır. Üçüncü Dünya ile paylaşımcı bir münasebetin geliştirilmesini istemektedirler. Yeşil partiler, kısaca geleneksel siyasal partilerin program çerçevesinin dışında bir ideolojik yönelime sahiptirler. Yeşiller, meclis sisteminin kurumsal yapısının dışına taşan ve hiyerarşiyi dışlayan parti yapılarıyla, geleneksel olmayan siyasal eylem biçimleriyle yeni bir "siyasal tarz" geliştirmektedirler. Yerel parti örgütlerine karar oluşturma sürecinde özerklik tanımayı, yeşil parti modeli, anlamlı bir katılım fırsatının ön şartı olarak görmektedir. Çünkü daha açık ve anlaşılabilir bir siyaset, mümkün olduğunca iktidarın daha fazla birime dağıtılmasını gerektirmektedir (Önder, 2003: 135).

Yeşillerin programı, birey ve toplum için, kültürel, maddi ve toplumsal ihtiyaçlara hizmet eden bir toplumsal ekonominin kurulması esasına dayanır. Yeşiller, kendilerini materyalist sosyalizm ve kapitalizm arasında bir üçüncü yol olarak görürler. Doğal kaynakların, toprağın, üretim araçlarının ve bankaların, devlet iyeliği yerine toplumsal iyeliğe konu yapılmasını isterler. Devlet iyeliğini, katılıma olanak

vermediği için kabul etmezler. NATO'dan çıkılmasını, kadın haklarının ayrımcı uygulamalara uğratıldığı yerlerde buna karşı gelinmesini önerirler (Keleş, 1997: 256).

Sonuç

Düşünce, hareket ve partileşme süreci içinde yeşiller olarak bilinen gruplar bir takım yaklaşımları ve düşünceleri içermekte, bir çeşit dünya görüşü oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak ekolojistlerin düşüncelerinde ortaya çıkan farklılaşma, yeşillere de yansımış ve özellikle Almanya ve Fransa yeşil hareketleri içinde ayrı yelpazede görüşler ortaya çıkmıştır. Genel olarak, kapitalizmin ve toplum yapısının eleştirisine dayanmakla beraber, yeşiller hareketini, sosyalizm ve kapitalizm arasında bir üçüncü yol olarak görenlerin, aralarında bile farklı yaklaşımlara sahip olanlar vardır (Ökmen, 2004: 349-350).

Kaynakça

- BAHRO, R.(1989). Nasıl Sosyalizm? Hangi Yeşil? Ne İçin Sanayi? (Çev. Tanıl Bora), Ayrıntı Yayınları.
- GÖRMEZ, K.(2003). Çevre Sorunları ve Türkiye, Ankara: Gazi Kitabevi.
- KAPLAN, A. (1999). Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- KELEŞ, R. ve Can Hamamcı (2005). Çevre Politikası, Mayıs, İmge Kitabevi.
- KELEŞ, R. (1997). "Çevre ve Siyaset", İnsan Çevre Toplum (Yayıma hazırlayan: Ruşen Keleş), İmge Kitabevi, s.236-286.
- NAESS, A. (1994). "Derin Ekolojinin Temelleri", Derin Ekoloji, (Der.Günseli Tamkoç), İzmir: Ege Yayınları.
- ÖKMEN, M. (2004). "Politika ve Çevre", Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar, (ed. Mehmet C.Marin, Uğur Yıldırım, Beta, S.327-368.
- ÖNDER, T. (2003). Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Ankara: Odak Yayınevi.
- ÖZ, E. (1989). "Dünyada ve Türkiye'de "Ekoloji Hareketi"nin Gelişimi: Çevre Koruma Derneklerinden Siyasal Partilere", Türkiye Günlüğü, Sayı:3, Haziran, S.27-34.
- ÖZER, M. (2001). "Derin Ekoloji", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi,Cilt:10, Sayı:4, Ekim, S.61-79.
- ŞİMŞEK, M. (1993). Yeşiller, İstanbul: Der Yay.

1. Makinanın bakım, onarım ve ayarlamaları yapılarak (yanma kalitesi arttırılarak) egzozundan çıkan (siyah) duman ve gazlar (emisyon) azaltılmaktadır.
2. Egzozun gaz & duman çıkış açısı; iççinin solunum bölgesinin zıt yönüne ya da daha yukarısına gelecek şekilde değiştirilerek yapılmaktadır.
3. İççi çalışmada bu tür işler için onaylı (uygun filtreli) solunum yolları koruyucusu, gürültü düzeyi (büyük bir olasılıkla) 90 dB(A)'dan daha yüksek olmasın deneyimle (manşonlu) kulak koruyucusu, gürültü ayak gözlüğü ya da yüz siperliği baret, iş güvenliği ayakkabısı ve eldiveni kullanılmaktadır.
4. İççiyi; gerekli kişisel koruyucu donanımların seçimi, bakımı, uygun kullanımı ve muhafazası, koruyuculuk düzeyleri gibi başlıklarla içeren KKD eğitimini yetkin eğitim kurum veya kişilerden almış olmalıdır.
5. Ağır ve tehlikeli işler yönetmeliğine göre; işe giriş muayenesi, her yıl tekrarlanan periyodik kulak odıyoğramı, akciğer fonksiyon testi, akciğer grafisi ve işyeri hekimlerinin öngördüğü kan analizleri yapılmaktadır.
6. İççinin kullandığı makinarya ait işleme talimatı olmasıdır.
7. Makinanın üzerinde olası riskleri ve alınacak önlemleri gösteren işaret ve etiketler bulunmalıdır.

< Sayfa 23'ün yaniti

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Ne yapmalı?

Boztepe'nin Genç Kızları Kültür Gezisinde

Bir ders dönemini yine yarılırdık. Onbeş günlük tatili hak ettik. Mini mini dörter, 5'ler, 6, 7, 8'ler ve daha önceki yıllarda mini mini dört iken artık meslek liselerinde, Anadolu liselerinde, düz lisede okuyan kızlarımız, karnelerini sallayarak Boztepe'deki Genç Kız Evi'ne sevinç çığlıklarıyla koştular. Üniversitede okuyan, el verdiğimiz gençlerimiz de ara sınavlarındaki başarılarını paylaşmak için Vakıf merkezine doluştular. Sonuçları merak eden, üniversiteyi bitirip meslek sahibi olan gençlerimiz, vakıf gönüllülerimiz de oradaydı. Kısacası 9 yaşındakilere 70'li yaşlarına merhaba diyen yürekler sevinç yumağı olup başarının keyfini çıkardık. Sonra da hep birlikte, yeni başarıları yaşama geçirmek için yürümek değil, koşmak gerektiğine karar verdik.

Boztepe'deki genç kızlarımızdan Fatma, yeni yıldan beklentilerini yazarken diyordu ki: "Ben yeni yıla yeni bir umutla girmeyi düşünüyorum. Eskiye geride bırakıp ileriye bakacağım. Hayatımı değerli, güzel, iyi bir şekilde yaşamak istiyorum. İleride Vatanıma, Aileme, Sevdiğim ve

değer verdiğim herkese yararlı bir birey olarak yetişmeyi düşünüyorum. Öyle olmak için de, elimden gelen her şeyi yapacağım. (...) Hiçbir zaman şunu başaramadım demeyeceğim, başarmam gerek diyeceğim. Kendimi övmem beni başarıya ulaştırmaz; onun için kendimi eleştirmeyi düşünüyorum. Ailemde meslek sahibi olmuş kimse yok, ben neden bir meslek sahibi olmayayım ki. Bazı insanlar 'Kızlar niçin okuyor ki, dizini kırıp, evde el işi falan yapısın' diyor. Ben bu sözü hiç sevmiyorum. (...) Kadınlar da bu ulusun bir bireyi. Atatürk 'Kadın erkek eşit' demiş. Çağdaş bir ulus her insanın eşit olduğu ulustur. Kızlar okumasın diyenlere yanıldıklarını kanıtlayacağım."

Genç kızlarımız, her ne kadar dar bir çevrede yaşıyor olsalar da, her ne kadar kültür gezileri dışında birkaç sokak öteye geçmemiş olsalar da, ufukları çok geniş. Ülkede ve dünyada olup bitenleri izliyorlar. .... diyor ki : "Yeni yılda dünyanın yepyeni bir dünya olmasını istiyorum. Ozon tabakasının -bir mucize olsa da- delinmiş yerleri geri pansın ve küresel ısınmanın adı bir daha duyulmasın; yeni yılda ülkemizdeki kriz yok olsun; ülkemiz daha gelişsin ve dünyada yeni buluşlar olsun; savaşlar bitsin, çocuklar öl-

mesin istiyorum.”

Süreyya diyor ki: “Benim ilgimi çeken olaylardan biri olan işsizlik için üzülüyorum. Acaba birini neden işten sebepsiz kovuyorlar hiç anlamıyorum. Hem de kovup bir daha geri almıyorlar. Böyle işten kovulanlar için çok üzülüyorum. Keşke hiç böyle bir şey olmasa. Bazen gazeteciler onlarla konuşmaya çalışırken, sorduğu sorulardan biri olan “Kaç yıldır işsizsiniz?” sorusuna yanıt olarak “Neredeyse 1 yıla yakın işsizim” diyenlere çok üzülüyorum.”

Pelin de Süreyya gibi düşünüyor. Sonra da ekliyor, “Evine ekmek getiremeyen babaların ne kadar üzüldüğünü bilmiyorlar mı? Bu insan haklarına aykırı değil mi? Hani insanlar, çocuklar eşitti?”

Kızlarımıza bizler de yürekten katılıyoruz. “Haklısınız” diyoruz. Sonra da hemen ekliyoruz: “Yanlışları doğru yapmak bizim elimizde. Bunun için çok çalışmalıyız. Kendi hatalarımızı başkalarına yıkıp rahatlamamalıyız. Üstümüze görev almayı, hep başkalarından beklememeliyiz. Durmadan yakınarak, başkalarını suçlayarak, kötüyü iyi yapamayız” diyoruz. Sonra hep bir ağızdan neşeyle tekrar ediyoruz: “Kendimize, birlikteliğimize, dayanışmamıza,

yaptıklarımıza ve yapacaklarımıza güveniyoruz.”

Boztepe’deki genç kızlarımız, yarı yıl tatilinde, her zaman olduğu gibi, yine kentle ve sanatla buluştular. Ama bu yıl onları bir sürpriz bekliyordu. Vakfımızın yeni gönüllüsü Ayşe Kandamar, Opera Müdürü Sayın Erdoğan Davran ve Sayın Duygu İnandık Örnek’le görüşmeler yaptı. Kızlarımızın Ostim’de yeni açılan Devlet Opera ve Balesi Leyla Gencer Sahnesi’nde oynanan iki oyunu izleme olanağını sağladı. Büyükleler daha önce tiyatroya gitmişlerdi, ama 4 ve 5’ler için bu ilkti. Hepsi çok heyecanlıydı. Çankaya Belediyesi de genç kızlarımızı taa Boztepe’den Ostim’e kadar otobüslerle taşıdı. Bu dayanışma için de, onlara teşekkür ediyoruz. İlk seyrettiğimiz oyun “Mutlu Prens”ti; müzikliydi, hüzünlüydü, derslerle doluydu ve tam bir görsel şöyendi. Genç kızlarımız bu oyundan büyük bir mutluluk duyular, keyif aldılar. İkincisi, “Küresel Isınma”yı konu alan bale ve saydam gösterisiydi. Kızlarımız ilk kez baleyle tanışmışlardı; şaşkınlıkla karışık mutlulukları görülesi bir tablo oluşturuyordu. Çalışmanın ödülü buydu anlaşılan. Sıra çalışmaya gelince canla başla çalışacaksınız; sıra dinlenmeye gelince de, en düzeyli ve seçkin araçlarla dinlenirken kendini zenginleştirmeyi, geliştirmeyi sürdüreceksin.

Uluslararası Çocuk Yılı'nın Üstünden 30 Yıl Geçti

Birleşmiş Milletler, sorunlara toplumların dikkatini çekmek ve bu sorunların derinlemesine incelenmesi için, kampanyalar düzenler. "Çocuk"ları odak noktası olan ve çok etkili olan kampanyalardan biri de "Uluslararası Çocuk Yılı (UÇY)"dir. Bütün dünyadaki kutlamaları ile dikkati çeken UÇY, halklara ve örgütlere, çocuklara olan ilgilerini bir kez daha dile getirmek ve onların durumunu iyileştirmek için giriştikleri etkinlikleri hızlandırmak fırsatını veriyor. Hazırlıkları çok daha önceden başlayan bu kampanyalar dolayısıyla Birkaç yıla yayılıyor.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Kurt Waldheim şöyle diyor: "20 yıl önce BM Genel Konferansı, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni kabul etmişti. Bu bildirme, uluslararası kamuoyunun, çocukların özel gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığının anlaşılmasına yol açtı. Bugün de bu yetersizlik sürmektedir."

UNICEF Direktörü Henry R.Labouisse şöyle diyor: "Eğer çocukların oluşturduğu kuşakların yazgısını olumlu yönde etkileyecek yeni eylem plan ve programları ortaya çıkarırsa, UÇY başarılı sayılmalıdır.

Yalnızca çocukların acil gereksinmelerinin ve sorunlarının değil, ama mutluluğun ve refahın yaygınlaştırılması amacımıza da hizmet etmelidir. Bu başarılabilir bir hedefdir. Soru bizim bunun yapmak isteyip istememiz üzerindedir."

Ülkemizde de çok ilgi gören ve özellikle çalışan çocuklarla ilgili yayınların yoğunlaşmasına neden olan bir dönemdir, 1979 uluslararası çocuk yılı. Bunu kısa bir süre önce Vakfımızın desteğiyle yürütülen ve web sayfamızda izleyebileceğiniz "Basında Çocuk Emeği" araştırmasında da görebilirsiniz. Çocuk emeği ile ilgili haber ve yorumlara, yazılı basın da 1979 yılı boyunca öteki yıllara oranla daha çok yer vermişti.

UNICEF Direktörü Henry R.Labouisse soruyor: "Biz gerçekten çocuklar için daha bir dünya istiyor muyuz?" . 1979 yılında UÇY sekreteryası tarafından yayınlanan "IYC Report" (Kasım-Aralık 1978), dünyada 52 milyon çocuk işçi olduğunu yazıyor; bugünse bu rakam 350 milyon. Tüm gönüllüleri ve çocuk dostlarını hayal kırıklığına uğratan bu tablo karşısında tek bir tesellimiz var: "Bu çabalar olmasaydı, dünyada çok daha fazla çocuk işçi olacaktı ve kötü koşullar çok daha yaygın olacaktı."

Yakın zamanda yitirdiğimiz Affan Muhlis Bahadıroğlu, 1979 yılında yapılan yayınları büyük bir özenle toplamış ve saklamış. Vakfımıza bırakılan arşivini, kısa bir süre sonra web sayfamızda gezebileceksiniz. O kadar zengin bir koleksiyon ile karşı karşıyayız ki, dünyada bu konuda verilen emekleri görme olanağımız var. Yine bugün çocuk emeğiyle savaşımında varılan noktayı anlayabilmek için, bu "can suyu"nu değerlendirebilme olanağımız var. Bunun için Sayın Affan Muhlis Bahadıroğlu'na ve kızı Zaika Güleç'e teşekkür borcumuz var.

Bu arşivi geliştirmek ve daha da zenginleştirmemiz gerek. Sizlerden, 1979 Uluslararası Çocuk Yılı ile ilgili elinizde bulunan belgeleri (en azından fotokopilerini) bize ulaştırmanızı ve web sayfasında yerini almasına olanak sağlamanızı bekliyoruz.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Asfalt ve Betonun Kesilmesi

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum : İşçi bozulan asfaltın onarılması için akaryakıt ile çalışan bir beton / asfalt kesme makinası ile asfaltı kesmektedir. Bu sırada makinanın bıçağının / testeresinin kesme işini iyi yapabilmesi için de makinanın üzerine bastırılmaktadır.

İşçilerin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. İşçi makinanın egzozundan çıkan duman ve gazları solumasında dolayı (kansereleşmeye kadar gidebilen) solunum yolları hastalıklarına maruz (sunuk) kalabilir .
2. Makinanın çalışmasının ve kesme işleminin oluşturduğu yüksek düzeydeki gürültüden dolayı işitme kaybına uğrayabilir.
3. Kesme işlemi sırasında fırlayacak bir taş veya asfalt parçası gözünün yaralanmasına neden olabilir.
4. Makinanın hareketi sırasında ayak parmaklarını yaralayabilir.
5. Bıçağın derine batması için bastırıldığı elinin kayması sonucu el ve kol yaralanmasına neden olabilir.

> Yanıtı 19. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Dr. Seyhan ERDOĞDU
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Bahar GÖKLER
Dr. Uğur GÖNÜL
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan İŞIKLI
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Prof. Dr. Şerife Türcan ÖZŞUCA
Prof. Dr. Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Dr. Engin TONGUÇ
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP PARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof.Dr. Cahit TALAS

YAZI KURULU

Taner AKPINAR
Umur AŞKIN
Can Umut ÇİNER
Akasya KANSU
Emirali KARADOĞAN
Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR

İÇİNDEKİLER

- **SÖYLEŞİ**
Çocuk İşçiliğinden İşverenliğe Uzanan
Bir Yaşamın Öyküsü: Erdal Burak 2
Söyleşiyi Gerçekleştirenler: Ercüment ERBAY - A. Gürhan FİŞEK
- **ÇOCUK EMEĞİ**
Çocuk Portreleri: Fahri 4
Güven TUNÇ
- **SAĞLIK GÜVENLİK ÇEVRE**
Yaban Arıları, Yılanlar ve İş Sağlığı 6
Mustafa TAŞYÜREK
- **TOPLUM**
Köy Çocuklarının Hayalleri :
Başarı - Bilgisayar - Demokrasi ve Öğretmen Olma 9
Emine DURMUŞ- Necdet KONAN
- **BÜYÜTEÇ: Kadınlar Günü** 12
Küreselleşen Kriz Koşullarında Kadının Toplumsal Konumu 12
Perihan SARI
Savaş ve Kadın 15
Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR
- **TOPLUM**
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği 20 Yaşında 17
Bülent İLİK
- **ÇEVRE**
Düşünceden Partileşmeye Yeşiller 18
Bilge Kağan ŞAKACI
- **ÇEVRE**
Boztepe'nin Genç Kızları Kültür Gezisinde 20
- **VAKIF HABERLERİ**
Uluslararası Çocuk Yılı'nın Üstünden 30 Yıl Geçti 22
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım
Asfalt ve Betonun Kesilmesi 23
Mustafa TAŞYÜREK

Kütüphane

Fusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı

<http://kutuphane.fisek.org.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: (312) 419 78 11 • **Faks:** (312) 425 28 01 - 395 22 71
• Web sayfası: www.fisek.org.tr
• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir. Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
• Sayı: 109 • Mart - Nisan 2010
• **Ücretsizdir**
- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
Çetin Plaza - İstanbul Cad. Elif Sk. No:4 İskitler 06060 ANKARA
Tel: (0312) 384 30 67 - 71 - 75 • Fax: (0312) 384 30 57

Baskı Tarihi : 19 Mart 2010